

OUD HOORN

KWARTAALBLAD VAN DE VERENIGING OUD HOORN

17e jaargang nr. 4, 15 december 1995

In dit nummer:

- Vier kerkrestauraties, historische prestatie
- De kinematograaf op de Hoornse kermis in 1899
- Gedempte Turfhaven 42 ■ Hollandse herleving
- Hoorn, zijn architectuur en stedenbouw

COLOFON:

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Hoorn.

Losse nummers, voorzover voorradig verkrijgbaar tegen betaling van f 5,— per stuk voor leden en f 7,50 voor niet-leden bij het verspreidingsadres.

Bestuur:

A.G.F. van Weel, voorzitter
A. de Graaf, vice-voorzitter
Mw. M.P. Huisman, secretaris
Mw. P. van Leeuwen, tweede secretaris
W.L. van der Waal, penningmeester
L.P.M. Hoogeveen, archivaris
A. Boezaard
L.J. Faber
J. Rietvink

Secretariaat:

Postbus 346, 1620 AH HOORN

Contributie Oud Hoorn:

minimaal f 35,— per jaar, inclusief toezending van het kwartaalblad.

Lidmaatschap voor het leven door:

- een éénmalige bijdrage van minimaal f 980,—, indien het lid 45 jaar of ouder is, of door:
- een éénmalige bijdrage van minimaal f 700,—, indien het lid 55 jaar of ouder is.

Giro 21 44 888 t.n.v.

Penningmeester Ver. Oud Hoorn,

Postbus 346, 1620 AH HOORN

Redactiecommissie:

L.P.M. Hoogeveen,
H.A. Lansdaal, H.W. Saaltink,
Femke Uiterwijk

Redactie-adres:

H.A. Lansdaal, Eikstraat 30,
1623 LT Hoorn

Voor informatie over het kwartaalblad en de vereniging:

F. Uiterwijk, Grote Oost 98
1621 BZ HOORN, tel. 02290 - 1 02 20

Ereleden:

Mr. Dr. B. Canneman,
oud-burgemeester †
H. Krijgsman, oud-bestuurslid †
C. Koppers, oud-administrateur †
D. Breebaart, oud-voorzitter
Stichting Stadsherstel Hoorn
Drs. H.M. van den Berg,
kunsthistorica
J.L.N. Dijkstra, oud-redactielid †
J.M. Baltus, oud-voorzitter †
J.P. v.d. Knaap
J. Lamers

Copyright:

Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie van Oud Hoorn.

Drukker van dit blad:

Drukkerij West-Friesland/Edecea BV,
Protonweg 32, Hoorn
Postbus 7, 1620 AA Hoorn

Oud Hoorn

Opgericht 7 juni 1917.

Artikel 2 der statuten, goedgekeurd door de algemene ledenvergadering van 25 november 1989 en vastgesteld bij notariële akte van 12 februari 1990: "De vereniging stelt zich ten doel het behouden van de schoonheid en het in herinnering houden van het verleden van de stad Hoorn, een en ander in de ruimste zin".

INHOUD

Vier Hoornse kerkrestauraties historische klus	127
Bestuursmededelingen	132
Verslag najaarsledenvergadering	134
Rudy Kleintjes, nieuw bestuurslid	136
Kinematograaf op de Hoornse kermis	137
Woningen aan het Jeudje fraai hersteld	139
Hoorn, zijn architectuur en stedenbouw	140
Over Gedempte Turfhaven 42	144
Hollandse herleving in Hoorn	146
Kerkmeyer-de Regtstichting in 1995	150
Stadsbeeld, restauratie, wijzigingen, verval	151
De klanken van Het Carillon	155
Kent u Hoorn ook zo?	156
Men vraagt ons	158
Index 1995	163
Hoe Hoorn veranderde	164

Bij de voorplaat:

De Lutherse kerk aan de Ramen in 1885. Het huidige kerkgebouw ziet er na een flinke restauratie uitwendig weer goed uit. Nu het interieur nog! Vorige maand kwam in de Bouwhistorische Reeks Hoorn het zesde deel uit. Het is gewijd aan de Lutherse kerk.

Foto's en illustraties:

Archiefdienst Westfriese Gemeenten, Pim van der Waal, Collectie Scherpenhuijzen, Th. H. v.d. Dunk.

Volgend nummer en inleverdatum kopij:

Het volgende nummer (17e jaargang nr. 4) zal omstreeks 15 maart 1996 verschijnen. U wordt verzocht eventuele kopij voor dit nummer uiterlijk 10 februari a.s. in te leveren bij het redactie-adres:
H.A. Lansdaal, Eikstraat 30, 1623 LT Hoorn.

Westfries Museum:

Rode Steen 1, Hoorn (tel. 1 55 97). Geopend: het gehele jaar, maandag t/m vrijdag van 11.00-17.00 uur, zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur.
Bureau: Achterom 2-4, 1621 KV Hoorn.

Archiefdienst Westfriese Gemeenten:

Het streekarchief is gevestigd in het Stadhuis van Hoorn, Nieuwe Steen 1 tel. 02290 - 5 22 00. Postadres: Archiefdienst Westfriese Gemeenten, Postbus 603, 1620 AR HOORN

De studiezaal is geopend van maandag t/m vrijdag van 9.00-17.00 uur. Avondopenstelling m.i.v. september 1993 elke tweede en vierde maandag van de maand van 19.00-22.00 uur, behalve in juli en augustus.

Tussen 12.30 en 13.30 en ná 16.45 uur kunnen geen stukken meer worden aangevraagd.

Door het archief verricht onderzoek f 17,00 per half uur; fotokopieën f 0,90. Eigen onderzoek op de studiezaal en het lenen van boeken uit de bibliotheek (niet alles wordt uitgeleend) is gratis.

Vier Hoornse kerkrestauraties historische klus zonder weerga

door Herman Lansdaal

HOORN. “Kerkgekken” zijn ze wel eens genoemd. Jan Piet van der Knaap en John Lamers doen wat lacherig over die schertsend bedoelde kwalificatie, maar ondertussen. Ze zijn de aanjagers geweest van een Hoornse Gideonsbende, die onversaagd knokte voor de redding van vier monumentale kerken in de binnenstad. Dat gevecht heeft meer dan 20 jaar geduurd.

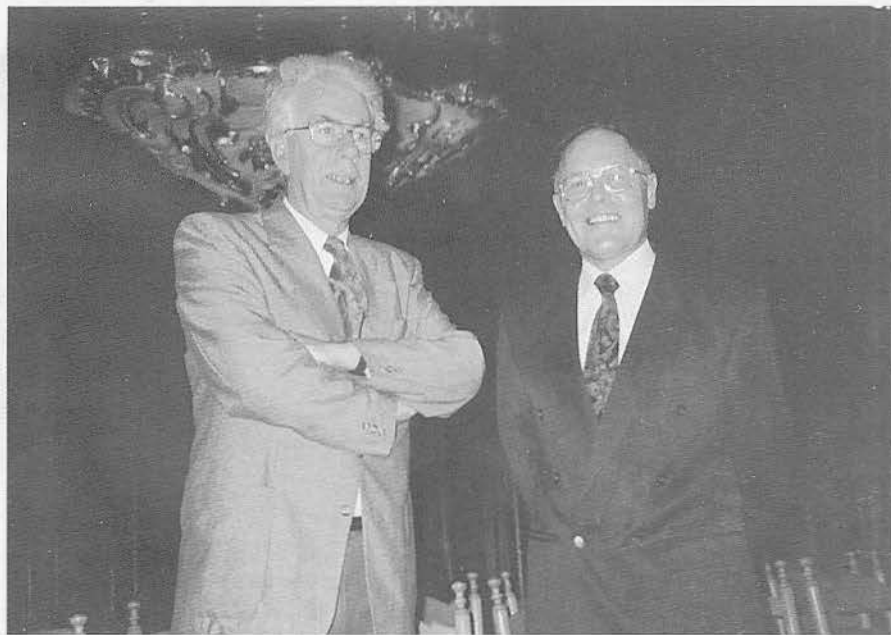
Hoeveel hobbels en valkuilen Van der Knaap en Lamers op hun lange weg naar geld en goedkeuringen ook moesten nemen ze hielden vol, soms tegen de stroom in. Vraag niet wat het onvermoeid ijveren voor het behoud van Hoorns historische kerken aan inspanning, tijd en geld allemaal gekost heeft. Géén bloed en tranen, maar zweet des te meer.

Nu de klus “af” is maken ze samen de balans van hun passie op. Er is met hulp van zeer velen iets groots verricht. De stad staat weer monumentaal te pronken. Oosterkerk, Noorderkerk, Koepelkerk en Lutherse kerk kunnen tot ver in de nieuwe eeuw weer een tijd mee. Dat geldt ook voor de Grote Kerk, die tien jaar geleden door een zakelijke krachttoer van de Horinezen Wim van Vliet en Siem Kok van de ondergang kon worden gered.

“Als ik door de binnenstad loop dan houd ik langs de kerken wel eens een beetje m’n pas in. Best een beetje dankbaar dat het allemaal zo prachtig gelukt is. Maar vooral dat we met zoveel mensen aan die restauraties hebben kunnen meewerken. Dat zegt iets over Hoorn. Er is veel mogelijk gebleken”.

John Lamers blikt samen met Jan Piet van der Knaap terug op een hectische periode in beider leven. Ze roemen de geweldige medewerking van de overheid. Zoals van Kees Termaat, destijds hoofd financiën van de gemeente en van Aad Konings, die in het provinciehuis z’n onmisbare bijdragen leverde. De meeste lof zwaaien ze echter toe aan Arie Boezaard, hoofd Monumentenzorg van de gemeente Hoorn.

Lamers: “Een kanjer, een kei. Zonder hem hadden we het nog niet geweten. Arie heeft ongelooflijk veel voor ons betekend. Grote klasse. Als die mensen je helpen dan schiet je pas op”. Van der Knaap knikt: “Ik ben altijd verbaasd geweest over de geweldige medewerking die we bij elke restauratie van zoveel kanten hebben gekregen. Hartverwarmend, dat deed ons goed, dat stimuleerde ook. We hebben dan misschien wel het voortouw gepakt, maar zonder al die hulp was het nooit gelukt”.

De voorvechters van de vier kerkrestauraties, Jan Piet van der Knaap (l.) en John Lamers. Oud Hoorn heeft hen tot ere-lid benoemd.

Vereerd

Beiden voelen zich zeer vereerd door de benoeming tot ere-lid van Oud Hoorn. Ze vinden hun uitverkiezing een mooie erkenning voor de klus die ze beiden tot viermaal toe hebben opgepakt. Van der Knaap eeffende daarbij veelal als eerste het pad bij Rijk, provincie en gemeente. Kwam er uiteindelijk groen licht voor een restauratie dan slaagde J.P. er vrij snel als geen ander in een legertje medewerkers te mobiliseren voor de klus om op allerlei manieren steeds maar weer geld bij elkaar te schrapen. Want vóórdat het Rijk met een subsidie over de brug kwam moest de stad eerst even 10 procent van de subsidiabele som bijeen hebben gebracht. Zo’n bedrag liep veelal in de tonnen. Ga er maar aan staan.

Als dat circus eenmaal op gang was, stapte John Lamers in de voetsporen van zijn kerkgekke maatje om de financiële carrousel “op hoog niveau” aan het draaien te krijgen. Dat was een minstens even moeilijke opgave. Je mag dan wel financieel expert zijn, maar hoe krijg je je miljoenen binnen, van wie en vooral wanneer?

Subsidiegevers gaan nooit over één nacht ijs. Begrotingen hoe slim en vernuftig ook moeten doorzichtig zijn, acceptabel. Gelukkig wisten Lamers en Van der Knaap op den duur wel waar Abraham de mosterd haalde. Ze waren na jaren gewoon kind aan huis bij de Rijksdienst voor Monumentenzorg in Zeist. Daar moesten de goedkeuringen vandaan komen. Ze konden er een potje breken. Het vertrouwen dat zij en Arie Boezaard kregen zou Hoorn nog zeer van pas komen.

Lamers: “Niet voor niets heeft het hoofd Monumenten-

Deze puinhoop symboliseerde het verval van de Oosterkerk in de jaren '70. Het sterk verwaarloosde monument werd na een grondige restauratie een juweel van een kerk.

zorg, Rob Appèl, de gerestaureerde Koepelkerk in 1993 geopend. We hebben hem bewust gevraagd, omdat Rob van grote waarde is geweest voor wat in Hoorn mogelijk bleek. Hij werd er zelf enthousiast voor. Van z'n adviezen hebben we dankbaar gebruik gemaakt". Van der Knaap: "En weet je wat het mooie is? Rob heeft het ons nooit verteld, maar Hoorn moet een streepje bij hem op voor hebben gehad. Wisten wij veel. Toen ik zijn vader en moeder de hand schudde bij de opening van de Koepelkerk en hen vroeg of ze de weg van het station naar Grote Noord een beetje hadden kunnen vinden, zeiden ze: Maar natuurlijk, we hebben toch zeker jaren op de Tweeboomlaan gewoond?"

De mooiste

De meest ingrijpende restauratie is de eerste van de vier geweest, die van de Oosterkerk, eind jaren '70, begin '80. Het was verreweg de duurste en de moeilijkste maar naar het oordeel van Lamers en Van der Knaap "beslist de mooiste".

J.P.: "De Oosterkerk is een pronkjuweel, in- en exterieur volledig gerestaureerd. Dat kon toen nog, er was geld genoeg voor monumenten. Toen we aan de Noorderkerk, de Koepelkerk en de Lutherse begonnen was de koek al half op. Dat was met aannemers en architecten vaak lastig passen en meten geblazen. Van de Koepelkerk mocht alleen het casco onder handen worden genomen, meer niet".

"En dat prachtige plafond dan?"

J.P. kijkt met een schuin oog naar z'n maatje. "Dat moet je aan John vragen. Ik heb geen verstand van geld. Maar volgens mij heeft John dat heel mooi gefikst".

Lamers lacht wat geheimzinnig, doet er het zwijgen toe. Hij verlegt de bal en brengt Jan Piets extra inspannin-

gen voor diezelfde Koepelkerk ter sprake. Terwijl er nog driftig werd gewerkt aan het herstel van de Noorderkerk ontdekte Van der Knaap bij zijn nieuwe voorbereidingen een lelijke tegenvaller voor het herstel van de Koepelkerk.

Blokkade

Wat bleek? Het parochiebestuur van H.H. Cyriacus en Franciscus had jaren eerder besloten het monument van de Hoornse architect A.C. Bleijs "om praktische redenen" van de lijst van Monumentenzorg te laten schrappen. Dat was dan ook gebeurd.

Een miljoenen vergende restauratie die de Stichting Koepelkerk voor ogen stond was daardoor automatisch van de baan. Jan Piet van der Knaap heeft toen echt alle registers uit de kast moeten halen om de voor de kerk zelf opgeworpen blokkade ongedaan te maken. Daar hebben ze bij Monumentenzorg in Zeist wel even raar van opgekeken.

Toch wist J.P. hen na een moeizame touwtrekkerij van dertien maanden met kracht van argumenten te overtuigen. De Hoornse Koepelkerk werd opnieuw op de monumentenlijst bijgeschreven. De eerste klap was gewonnen, eerst toen kon de miljoenen dans voor de restauratie beginnen. Ook die werd tot een goed einde gebracht, zij het zeer moeizaam.

De schat aan ervaring die Van der Knaap en Lamers in de loop van de jaren in het ambtelijke, veelal bureaucratische circuit opdeden, is voor Hoorn goud waard gebleken. Ze kregen veel krediet. De contacten die zij opbouwden in Den Haag, Haarlem en Zeist werkten veelal in hun voordeel. Dat bleek eens te meer toen een telefonische tip vanuit het provinciehuis in Haarlem de Stichting Koepelkerk precies op tijd in staat stelde op

het laatste moment een aanvraag voor de zogenaamde 10 procentregeling in te dienen. Provinciale Staten zouden op 1 februari 1990 over de afschaffing van deze subsidie voor restauratie van monumenten stemmen. Razendsnel reden Jan Piet en Marlijn van der Knaap per auto naar Haarlem om de benodigde formulieren 31 januari op de valreep in te leveren. De subsidie is als laatste prompt verstrekt.

De kerkrestauraties in Hoorn zijn ongekend voor welke monumentale stad in ons land dan ook. In dit rijtje past overigens ook het behoud van de Grote Kerk, die halverwege de jaren '80 door een opvallende ingreep in het hart van de oude stad kon blijven staan. Voor het restauratieve herstel daarvan hebben Wim van Vliet c.s. zich op een geweldige manier ingespannen. In het totaal van stedelijke kerkrestauraties mag de Grote Kerk daarom zeker niet ontbreken.

Doordouwers

Het is aan doordouwers in de jaren '70 te danken geweest dat stukje bij beetje het besef ging ontstaan dat er wat moest gebeuren wilde er op den duur geen parkeergarage komen op de plaats van een in elkaar gestorte Oosterkerk. Daarbij duiken de namen op van Bart van Silfhout en Cor Korpershoek, beiden zeer begaan met het lot van de aloude visserskerk die sinds 1956 stond te verkommeren. Van Silfhout president-kerkvoogd van de hervormde gemeente, Korpershoek directeur van drukkerij Edecea. Het interieur van de kerk was inmiddels een puinhoop, verhuurd als het was geworden aan een blikfabriek, een aannemersbedrijf en een kistenfabriek.

GIDEONSBENDE, EEN KEURKORPS

Een Gideonsbende kan worden beschouwd als een keurkorps. De nadruk valt op Gideon, niet op de nogal ongunstige betekenis van het woord bende. De bijbelse Gideon wordt in het Oude Testament als een geloofsheld omschreven. Hij versloeg, zo staat er te lezen, met slechts 300 man het vijandelijke leger van de Midjanieten (Richteren 7, 5-7), sloopte een altaar van de afgod Baäl en bouwde vervolgens een altaar voor de Heer (Richteren 6, 25-27).

Een Gideonsbende laat zich niet uit het veld slaan, zij is moedig en onverschrokken, zij symboliseert een vastberaden groep strijders voor een goede zaak. Een moderne Gideonsbende heeft zich als zodanig in Hoorn doen kennen "knokkend" voor het behoud van de historische stadskerken.

De ere-naam Gideon is in de betekenis "strijder voor de eer van God" destijds gegeven aan stadhouder Willem de Derde (1650-1702).

De bouwploeg van de Noorderkerk ging in 1984 enthousiast van start. Van links naar rechts J.P. v.d. Knaap, L. Ruyter De Wildt, W. Rijswijk, D. Breebaart, J. van der Meer, Tj. Feenstra, W. Vingerhoed en T. Zaal.

Lamers: "Het eeuwenoude koorhek lag in elkaar geslagen op de zerken en de historische preekstoel was gewoon van de muur gerukt. Om te janken. De kroonluchters van f 100.000,- per stuk waren gelukkig op tijd in het Westfries Museum in veiligheid gebracht. Dankzij Van Silfhout was in ieder geval de lekkage aan het dak gerepareerd. Dat is de redding van de Oosterkerk geweest".

In die jaren kwam ook J.P. van der Knaap in beeld. Korpershoek had hem gevraagd een boek te willen schrijven over de geschiedenis van de Oosterkerk. J.P. begon z'n naspeuringen ervoor eind '69. Hij verzamelde er een schat aan gegevens voor. Vier jaar later schreef hij "Oosterkerk, teken van tegenspraak". Korpershoek stelde van de verkoop van het boek f 10.000,- ter beschikking aan de Stichting Oosterkerk. De bal ging rollen.

Er vormde zich spontaan een actiecomité. Van der Knaap werd voorzitter en secretaris tegelijk, Lamers penningmeester. Ze zetten met Marlijn van der Knaap, Jetty Beenen, Tim Zaal en Cor Korpershoek hun schouders onder een klus, "waarvan wij in de verste verte niet konden vermoeden waartoe dat allemaal zou leiden".

Golf aan acties

De ene actie om geld volgde op de andere. Schellingen werden bij de rijksmunt geslagen, in het klooster van Egmond lieten ze zogenaamde kogelkaarsen gieten, folders, foto's en kaarten gingen in de verkoop, alles werd uit de kast gehaald "om de kogel door de kerk te jagen". Die slagzin dankte het comité aan de journalist Wim van Geffen, die tijdens een van de puinconcerten van

Hier is de restauratie van de Koepelkerk in volle gang. De torentjes aan de voorzijde bleken er bouwkundig erger aan toe dan gedacht.

het Anthonis Klein Koor toevallig de kerk was binnen gelopen. Hij kwam onder de indruk van de acties, trok zich het lot van de laat-gothische kerk aan en schreef er een pagina over in zijn krant De Telegraaf. De reacties waren verbluffend. De oproep om kaarsen voor een tientje te kopen leverde zo'n honderd bestellingen op, maar Lamers zag van gulle gevers uit het hele land wel f 23.000,- binnen komen. En John mocht z'n kaarsen houden. Radio en televisie kwamen op Hoorn af, Kerkepad van de NCRV meldde zich, kranten bleven niet achter en t.v.-presentator Barend Barendse maakte zelfs in de Parkschouwburg met een van z'n dolle shows de blitz voor de reddingsactie.

Een folderactie in Hoorn en wijde omgeving (Red de Oosterkerk) had al eerder f 14.000,- opgeleverd, de verkoop van vierduizend schellingen (zilveren en nikkel) bracht even f 65.000,- op. Tijdens oud-hollandse markten werden letterbakken, tegeltjes, pijpekoppen, kortom "de duvel en z'n ouwe moer" voor gulden en tientjes tegelijk verkocht, zodat de actiekas langzaam maar zeker een buikje begon te krijgen.

John Lamers: "Veel mensen van buiten Hoorn werden door die kaarsenactie donateur. De meesten zijn het nog. Is dat niet prachtig? We hielden iedereen via bulletins op de hoogte van de stand van zaken. Zo hielden we de zaak warm".

Klappers

De klapper van de eerste honderdduizend zette wel zoden aan de dijk, maar zij was niet meer dan een begin.

Tien procent van f 3,5 miljoen moest binnen zijn vóór aannemer Woudenberg aan de klus kon beginnen. De eerste begroting wees dus f 3,5 miljoen aan, maar de definitieve kwam uit op f 6,5 miljoen! Hoe krijgt een actiecomité in vredesnaam f 650.000,- bij elkaar? Zeer zuinig beheer, rente op rente, schenkingen van fondsen, twee kapitale anonieme giften van f 200.000,- en steeds maar weer nieuwe acties leidden er tenslotte toe dat Monumentenzorg halfweg 1978 het groene licht kon geven voor de grootscheepse aanpak van de Oosterkerk. Het was gelukt.

Penningmeester J.E.J. Lamers beheerde toen het nauwelijks te geloven eigen kapitale bedrag van 1 miljoen 335.000 gulden!

Vier jaar later, op 7 mei 1982, kwam de bekroning. Prins Claus opende in een sfeervolle ambiance officieel het schitterend gerestaureerde historische kerkgebouw door trekkend aan het klokketouw bronzen stemmen over de stad te laten beieren: Verheugt U, Uw Oosterkerk is klaar!

De Noorderkerk

De Oosterkerk had de trend gezet. De "kerkgekken" - en zij niet alleen - hadden de smaak te pakken. Als de Oosterkerk kan, dan ook de Noorderkerk en waarom dan later de Koepelkerk en de Lutherse kerk niet? Van der Knaap cum suis waren voor de kerk aan 't Oost vanuit het niets begonnen. Nu hadden ze profijt van opgedane ervaring, er waren draaiboeken, de contacten met de overheid verliepen soepeler, meer mensen konden worden gemobiliseerd, bouwcommissies kregen beter inzicht, het enthousiasme wakkerde als vanzelf aan.

Jan Piet was in '81 al met het voorwerk voor de Noorderkerk begonnen. Tim Zaal en Wim Vingerhoed namen zijn honneurs in het bestuur van de Stichting Noorderkerk over toen Van der Knaap ziek werd en een jaar was uitgeschakeld. Het werk ging door. John Lamers zat ook hier in de bouwcommissie, samen met oud-burgemeester Dirk Breebaart, die als geen ander deuren wist te openen waar ze "om der wille van de goede zaak ook geopend moesten worden".

Bouwbedrijf Schakel en Schrale te Amsterdam stuitte bij de restauratie op een lelijke tegenvaller toen pilaren uit het lood bleken te staan. Nieuwe funderingen waren noodzakelijk, maar de kosten ervan waren niet in de begroting meegenomen.

"Het is nog een vreselijk gevecht geweest," zegt Lamers "om het geld voor de extra klus op tafel te krijgen. We hebben hemel en aarde moeten bewegen om ze in Zeist over de streep te trekken. We zeiden stel je voor dat het zaakje over een paar jaar in mekaar stort. Wat dan? En het lukte".

De Noorderkerk zag er in vergelijking met de Oosterkerk nog redelijk uit. Alleen de voorgevel was er slecht aan toe. Omdat er geen geld voor was kon die ook niet goed worden aangepakt.

Lamers: "Ze hebben die gevel een paar jaar terug al weer helemaal moeten invoegen en inboeten. Erg begroterlijk. Voor mij is de restauratie van de Noorderkerk toch meer een zaak van bouwkundig oplappen dan van grondig restaureren geweest. Het was een kwestie van geld. Er was onvoldoende kapitaal voor beschikbaar. Heel jammer".

J.P. van der Knaap beaamt die conclusie knikkend.

De restauratie van de Noorderkerk kostte f 3,5 miljoen. De noodzakelijke tien procent van de burgerij werd ruimschoots overschreden. De Stichting Noorderkerk haalde met allerlei acties in de stad ruim 2 ton binnen. Dankzij wat men zelf al had weten te sparen, aangevuld met fondsgiften en een goed bankbeheer beliep het ei-

gen vermogen voor de restauratie uiteindelijk wel een miljoen gulden.

De Commissaris van de Koningin in Noord-Holland, drs. R.J. de Wit, opende 10 april 1987 de "nieuwe" oude Noorderkerk na een restauratie die ruim twee jaar had geduurd. Zij mocht er zijn, ook al had het herstel dan beter gekund. Vooral met het oog op later.

De Koepelkerk

Intussen had drs. J.P. van der Knaap zijn voelhorens al weer uitgestoken om de Koepelkerk "in de week" te leggen. Dat had dus nogal wat voeten in de aarde, vooral toen bleek dat de Cyriacus niet op de lijst van Monumentenzorg voorkwam. Het is na veel getouwtrek toch nog goed gekomen. Eind '84 ging de Stichting Koepelkerk van start om de burgerij van Hoorn voor de derde keer in korte tijd op haar cultuurhistorisch besef én op de portemonnaie aan te spreken. Van der Knaap vormde met ander anderen wijlen Dick Laan, wijlen Piet Wilibrands en Jo Jaspers het bestuur, later aangevuld met John Lamers als penningmeester. Drie weken na een eerste spontane bijeenkomst van sympathisanten ten huize van Van der Knaap waren ze al *f* 14.000,- rijker.

Van der Knaap: "Ik heb geen seconde getwijfeld aan het succes voor de Koepelkerk. Er ging een golf van enthousiasme door de rijen. Er stond bijna een leger aan hulptroepen op. Van alles werd er bedacht, boekenmarkten in de open lucht, veilingen in café J.P. Coen, ja-ja die brachten leuk geld op. Dat moest ook wel, want we mikten op ruim *f* 400.000,-. De restauratie zou immers zo'n *f* 4,5 miljoen kosten".

Uiteindelijk kwam er het kapitale eigen bedrag van *f* 700.000 op tafel. De kerk mocht alleen aan de buitengevels worden gerestaureerd. Bouwbedrijf Ursem uit Wognum kon begin '91 aan de casco-klus beginnen. Competentiekwesties met het bisdom gingen aan de start vooraf. Lang niet alles ging altijd van een leien dakje. Eerst toen alle hobbels waren geslecht kon Ursem aan de slag.

Ook bij de aanpak van dit jonge monument uit 1882 kwamen bouwkundige tegenvallers aan het licht. De twee torentjes aan de voorzijde bijvoorbeeld. Problemen bleven niet uit. De kerk knapte in veel opzichten geweldig op, maar achteraf zijn Van der Knaap en Lamers ook met het uiteindelijk resultaat van de Koepel-

kerk niet echt tevreden. "Het had beter gemoeten".

Vrij kort nadat op 15 mei 1993 de Cyriacuskerk plechtig was geopend ontstond reeds een hardnekkige lekkage aan de zuidwestgevel, die nog altijd niet echt verholpen is. Zo zijn er wel meer onvolkomendheden, "hoewel de kerk natuurlijk veel beter is dan ze was. Bovendien is het interieur schitterend geworden, dat vergoedt veel".

Lutherse kerk

De restauratie aan de vierde monumentale kerk van Hoorn heeft nu een kroon gezet op het gigantische karwei dat de stedelijke Gideonsbende in 20 jaar voor elkaar heeft gekregen. De aanpak ervan hebben de "kerkgekken" beschouwd als een morele plicht jegens de mensen van de Evangelisch-Lutherse gemeente én jegens de stad zelf. Het moest er eigenlijk wel van komen. Van der Knaap: "De kerkmensen hadden zelf al zoveel gedaan. Het is maar een kleine gemeente van zo'n 60 leden, maar ze hadden al een ton op de bank toen we nog moesten beginnen. En er kwam gaandeweg veel meer bij. Geweldig. De medewerking was buitengewoon. De kosten vielen gelukkig mee, zo'n 7 ton ongeveer. Het was dan ook een betrekkelijk kleine restauratie, maar het ging er wel van een leien dakje. Het werkte perfect". Evenals bij de Koepelkerk was de Wognumse aannemer Ursem de laagste inschrijver. Hans Witte tekende voor de architectuur, zoals hij dat ook voor de Noorderkerk had gedaan, samen met Ype Hangelbroek. Met het herstel van het casco werd vorig jaar april begonnen. De restauratie aan het exterieur werd juist voor de bouwvak van dit jaar voltooid. Aan het interieur moet echter nog veel gedokterd worden voordat het bedehuis volgend jaar maart/april officieel geopend zal worden.

Van buiten ziet de intieme, sfeervolle Lutherse kerk aan de Ramen er weer gaaf uit, mooi om daar in het oude stadshart gewoon 's even bij stil te staan.

Nu ook de vierde restauratie gereed is waarvoor de nieuwe ere-leden van Oud Hoorn zich hebben ingespannen wordt met de oplevering van de Lutherse kerk een boeiend tijdperk afgesloten, dat even uniek als hartverwarmend is geweest. De "kerkgekken" en hun Gideonsbende hebben een monumentale slag geslagen. Het historisch erfgoed is goed bewaard. Hoorn mag trots en dankbaar zijn.

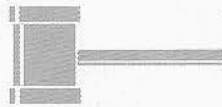
HOORN ZORGDE VOOR *f* 3,5 MILJOEN AAN "EIGEN GELD"!

Vijf kerkrestauraties in Hoorn (Ooster-, Noorder-, Koepel-, Lutherse- en Grote Kerk) hebben in totaal ruim *f* 22 miljoen gekost. Vier kerkstichtingen hebben daarvoor samen een kleine *f* 3,5 miljoen bijgedragen. Voor dat gigantische bedrag is jarenlang een lawine aan acties gevoerd. Schenkingen van fondsen, rentes op rentes en zuinig beheer spekten daarnaast de kapitalen nog eens niet onaanzienlijk.

Het leeuwendeel ervan kwam in de jaren '70 bijeen voor de restauratie van de Oosterkerk, maar liefst *f* 1.335.000,-. Daarin zijn twee giften van *f* 200.000,- verdisconteerd van een stichting die onbekend wenst te blijven. Voor de Koepelkerk kwam aan "eigen geld" *f* 700.000 binnen, voor de Noorderkerk alles bij elkaar wel *f* 1 miljoen en voor de Lutherse kerk ongeveer *f* 300.000,-. Veel eigen geld was noodzakelijk voordat met de restauraties kon worden begonnen. Voorwaarde was dat eerst 10 procent van de subsidiabele som binnen moest zijn. Dat is in Hoorn in alle gevallen glansrijk gelukt. De renovatie van de Grote Kerk was een zakelijk object.

Bij de opening van de Koepelkerk in mei '93 zwaaide het toenmalige hoofd van de Rijksdienst voor Monumentenzorg in ons land, Rob Appèl, veel lof toe aan Hoorn en zijn bevolking voor de grote financiële steun aan de kerkelijke monumenten. "Er is geen stad in Nederland die zich in dit opzicht met Hoorn kan meten."

Eeuwen eerder had Hoorn zich trouwens ook al niet onbetuigd gelaten. Alsof de geschiedenis zich heeft herhaald: Velius (1572-1630) laat immers in zijn befaamde kroniek weten dat de overheid in 1369 niet heeft hoeven bij te dragen aan de bouw van de eerste Grote Kerk op dezelfde plaats aan het Kerkplein. De kosten ervan werden geheel betaald door de burgerij, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de bouw van de grote kerken in Edam en Monnickendam.

Van links naar rechts: A. Boezaard, J. Rietvink, T. van Weel, N. Huisman, P. v. Leeuwen, A. de Graaf, L. Faber. Op de foto ontbreken: L. Hoogeven en P. v.d. Waal (fotograaf).

Najaarsledenvergadering

Als u dit leest, is de najaarsledenvergadering achter de rug. De vergadering ging onder andere akkoord met de door het bestuur gevraagde garantstelling van f 60.000.- ten behoeve van de mogelijke uitgave van "Uit de schemer van het verleden", de benoeming van het nieuwe bestuurslid Rudy Kleintjes en met het verlenen van het erelidmaatschap van de vereniging aan de heren Jan Piet van der Knaap en John Lamers. Elders in dit blad treft u zowel het verslag van die vergadering aan alsmede de nodige achtergrondinformatie over ons nieuwe bestuurslid en de nieuwe ereleden.

Stadsplan Hoorn Anno 1650

Oud Hoorn heeft van het Stichtingsbestuur Stadsplan Anno 1650 het verzoek gekregen te willen bezien of de maquette Hoorn Anno 1650 kan worden overgedragen aan de vereniging. Het bestuur van Oud Hoorn staat in principe niet afwijzend tegenover dit verzoek en is in overleg getreden met het stichtingsbestuur. Duidelijk werd dat het verzoek is ingegeven vanuit de overweging dat Oud Hoorn een grote mate van continuïteit kan waarborgen. De vereniging heeft in de achtenzeventig jaar van haar bestaan bewezen dat zij standvastig is in het bepleiten van historische waarden. Over de wijze waarop de overdracht zal geschieden, wordt nog beslist. Wel is met de directie van het Museum van de Twintigste Eeuw afgesproken dat de maquette daar onder dezelfde voorwaarden blijft opgesteld en kan worden bezocht.

Industrieel Erfgoed

Volgend jaar zal bij menige bijeenkomst, onder andere tijdens de Open Monumentendag, het onderwerp "Industrieel Erfgoed" centraal staan. De ontwikkelingen in Nederland maar ook die in Hoorn hebben zich de laatste anderhalve eeuw in een sneltreinvaart opgevolgd. In

1850 telde Hoorn zo'n achtduizend inwoners, nu is de stad de tweeënzeftigduizend inwoners gepasseerd. Bovendien is een vrij redelijke hoeveelheid nieuwe industriële activiteiten ontwikkeld. Nieuwe productietechnieken maakten nieuwsoortige gebouwen en bouwwerken nodig die echter snel verouderden. Met de sloop van een groot aantal - denk onder andere aan die op het voormalige Gasfabriekterrein - hebben we al veel waardeverloren.

Binnen Oud Hoorn is het idee opgekomen om een diaserie te ontwikkelen rond oude industrieën in Hoorn: van de verschillende soorten molens, via de verschillende typen gemalen naar zeer uiteenlopende vormen van consumptie-industrieën. De leden wordt hierbij gevraagd of zij oude afbeeldingen, tekeningen, foto's, lichtbeelden en dergelijke van Hoorns Industrieel Erfgoed willen opsturen zodat wij daar een dia van kunnen maken. Uiteraard ontvangt u uw afbeelding terug. Binnen het bestuur zal Rudy Kleintjes zelf op onderzoek uitgaan. Hij ziet uw inzendingen met belangstelling tegemoet.

Schenkeningen

Van Mevr. M. Joustra ontvingen wij de volgende twee boekwerken: "Truydeman en zijn Wijf", eene West-Friese novelle, uitgegeven in 1920 door Electr. Drukkerij H. Stumpel en "Nieuwe Kroniek van Hoorn", Geschiedenis van Westfrieslands hoofdstad, van haar ontstaan tot op onze dagen; naar officieele bronnen bewerkt door H. Kroon Pz. en F. Kapteijn, uitgegeven in 1891 door A.C. Boldingh. Van mevr. H. Berkeveld werd een mooie uitgave ontvangen van: "De geschiedenis van West-Friesland" van de hand van mevrouw Chr. Kerkmeijer - de Regt.

Zo groeit de Oud Hoorn Librije gestadig. Enthousiast lid en gids Christ Stoffelen heeft de niet geringe taak op zich genomen om op de zolder van Het Pakhuis het documentatiecentrum van de vereniging grondig op te zetten zodat bestuur en gidsen gemakkelijk kunnen beschikken over de noodzakelijke informatie. Het is voornog niet de bedoeling dat vanuit het centrum boeken worden uitgeleend.

Bouwkunscursus

Met grote voldoening kan worden teruggezien op het verloop van de bouwkunscursus. Femke Uiterwijk heeft gedurende vijf avonden en drie zondagmorgenwandelingen de ruim veertig deelnemers gedegen ingewijd in de historie en grondbeginselen van de bouwkunst in het algemeen en in die van Hoorn in het bijzonder. De cursisten zijn ook door verschillende bestuursleden uitvoerig geïnformeerd over het netwerk van vertegenwoordigingen waarbinnen Oud Hoorn het belang van de historische stad verdedigt.

Het bestuur dankt de cursusleider en degenen die op

enigerlei wijze betrokken zijn geweest bij de organisatie voor de voortreffelijke wijze waarop het geheel is verlopen.

Stadswandelingen

Volgend jaar wordt de twintigste verjaardag gevierd van deze verenigingsactiviteit. De nieuwe coördinator Piet Aartsen is inmiddels druk bezig met de voorbereiding van de speciale jubileumwandeling. Houdt u de volgende avond alvast gereserveerd: **vrijdag 21 juni 1996**.

Avondlezingen

Volledigheidshalve is hieronder nogmaals het programma van de winterlezingen 1996 opgenomen. Bestuurslid Nelleke Huisman is erin geslaagd om een gevarieerd programma samen te stellen:

woensdag 13 december 1995

Diedrik Aten houdt een lezing over zijn proefschrift: "Als het gewelt comt...", dat als ondertitel draagt: Politiek en economie in Holland benoorden het IJ, 1500 - 1800.

woensdag 17 januari 1996

"Kent u het oude Hoorn ook zo?"

Het inmiddels beproefde koppel Femke Uiterwijk en Chiel van der Zel neemt u opnieuw mee op een wandeling door de oude stad.

dinsdag 20 februari 1996

Een vertegenwoordiger van Uitgeverij Terra Incognita zal die avond een lezing verzorgen over één van de vele VOC-reizen waarover de uitgeverij heeft gepubliceerd.

maandag 18 maart 1996

Henk Zantkuyl, inmiddels in Hoorn een begrip, zal vanuit zijn grote kennis en ervaring, met behulp van lichtbeelden een lezing verzorgen over het thema: "De zeventiende eeuwse stad".

De lezingen beginnen steeds om 20.00 uur in de theaterzaal van Het Pakhuis.

Voor de toegangsprijs van f 2,50 bent u verzekerd van een boeiende avond.

FILMBEELDEN VAN HISTORISCH HOORN 1925 - 1939

Zondagmiddag 4 februari 1996, aanvang 14.30 uur, wordt op veler verzoek in Het Pakhuis een tweetal oude films vertoond over Hoorn ten tijde van de economische crisis aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog.

Toegangsprijs: f 2,50

De films tonen onder meer welke kwaliteit Hoorns belangrijkste winkelstraat in het eerste kwart van deze eeuw nog bezat. Ook zien we beelden van de haringvisserij vóór de afsluiting van de Zuiderzee, van de grote bedrijvigheid op de Kaasmarkt, van de koehandel op de Noorderveemarkt en van de kranslegging door minister Colijn in 1937 ter gelegenheid van de herdenking van de 350ste geboortedag van Jan Pietzoon Coen.

Bouwplan Westerdijk

De gemeente Hoorn heeft de Stichting Monumenten Oud Hoorn laten weten dat de ingediende bezwaren voor haar geen aanleiding vormen af te zien van het voornemen medewerking te verlenen aan de realisering van het bouwplan. Zij heeft Ge-deputeerde Staten van Noord-Holland, onder overlegging van het door de stichting ingediende bezwaarschrift, verzocht terzake de benodigde verklaring van geen bezwaar te verlenen.

Volgens de gemeente past het bouwplan zowel qua functie als bebouwingsnormen (goothoogte en diepte) in het concept-uitwerkingsplan. "Voor bepaling van de (goot)hoogte is van belang dat in het bestemmingsplan is aangegeven, dat voor een gebouw waarvan de hoofdtoegang direct aan de weg grenst de hoogte van de weg (in casu de Westerdijk) geldt". Overigens is het bouwplan na de hoorzitting aangepast aan Bouwbesluit en Burgerlijk Wetboek voor wat betreft het hebben van ramen binnen twee meter van de erfgrans met de bureu. Dit laatste was voor de stichting een belangrijk punt.

Bouwhistorische reeks Hoorn

De volgende 6 delen zijn inmiddels in deze reeks verschenen:

1. Sint-Pietershof te Hoorn	- C. Boschma-Aarnoudse	f 25,—
2. 't Rooie Dorp	- Willeke Jeeninga	f 27,50
3. Twaalf Hoornse Poortjes	- Willeke Jeeninga	f 25,—
4. De Mariakapel te Hoorn	- A. Boezaard en J. van der Heijden	f 27,50
5. Het Huiszittende Armen-Weeshuis te Hoorn	- Olga van der Klooster	f 30,—
6. De Lutherse Kerk te Hoorn	- Willeke Jeeninga	f 30,—

Sommige delen zijn nagenoeg uitverkocht. Wilt u alsnog delen bestellen of de hele serie in één keer in uw bezit krijgen, neemt u dan telefonisch contact op voor een afspraak: 0229 - 216449.

Verslag najaarsledenvergadering in de Oosterkerk 18 november 1995

door Nelleke Huisman

Aanwezig: de bestuursleden Boezaard, Faber, Hoogeveen, Huisman, Van Leeuwen, Rietvink, Van der Waal en Van Weel (voorzitter), alsmede 79 leden.

Opening

De voorzitter opent de vergadering met een speciaal welkom aan de ereleden, de heer Breebaart en mw. van den Berg, alsmede aan de heer Janssens, burgemeester van Hoorn. Voorts maakt hij de leden attent op het recent opnieuw in goud gezette cryptogram boven de hoofdingang van de Oosterkerk:

“Wilt Hoorn 't Woord”: het motto van de Hoornse rederijkerskamer uit de 16e eeuw, de Rode Angieren (Anjelieren).

Berichten van verhindering zijn ontvangen van: de heer en mw. Dikstaal, de heer J. Keet uit Hattem, mw. Bax, mw. Van Weel, de heer Lansdaal, de heer Schaper, wethouder van Cultuur, de heer Zantkuijl, de heer De Graaf, mw. Millenaar en mw. G.E. van Cittert

Verslag voorjaarsledenvergadering

Het verslag wordt onder dankzegging aan de secretaris goedgekeurd.

Mededelingen van het bestuur

De voorzitter doet mededeling van een aantal zaken:

- * de heer Chr. Stoffelen is bezig met de opzet en inrichting van een documentatiecentrum ten behoeve van gidsen en bestuur op de zolder van het Pakhuis.
- * het bestuur voert overleg met de stichting Stadsplan Hoorn anno 1650 over de eigendomsoverdracht van de Bleau-maquette. De maquette blijft in het Museum van de 20ste Eeuw.
- * het bestuur is nog steeds bezig om op gepaste wijze een blijvend aandenken te realiseren voor de dames Dell en Van Vliet bij het Hoornse “achterhuis”: de conciërgewoning achter het pand Grote Oost 6.
- * Binnenkort zullen de gemeente Hoorn, de stichting Stadsherstel en de Vereniging Oud Hoorn hun krachten bundelen bij het uitgeven van bouwhistorische publicaties in de nieuwe Publicatiestichting Bas Baltus. Oud Hoorn is er trots op dat de naam van Bas, oud-voorzitter van de Vereniging, blijvend aan deze nieuwe stichting zal zijn verbonden.

Verder maakt de voorzitter de

vergadering deelgenoot van diverse ontwikkelingen, die een bedreiging kunnen vormen voor de monumentale binnenstad, zoals plannen voor het Visserseiland, Karperkuil, Jeudje en Witte Badhuisterrein.

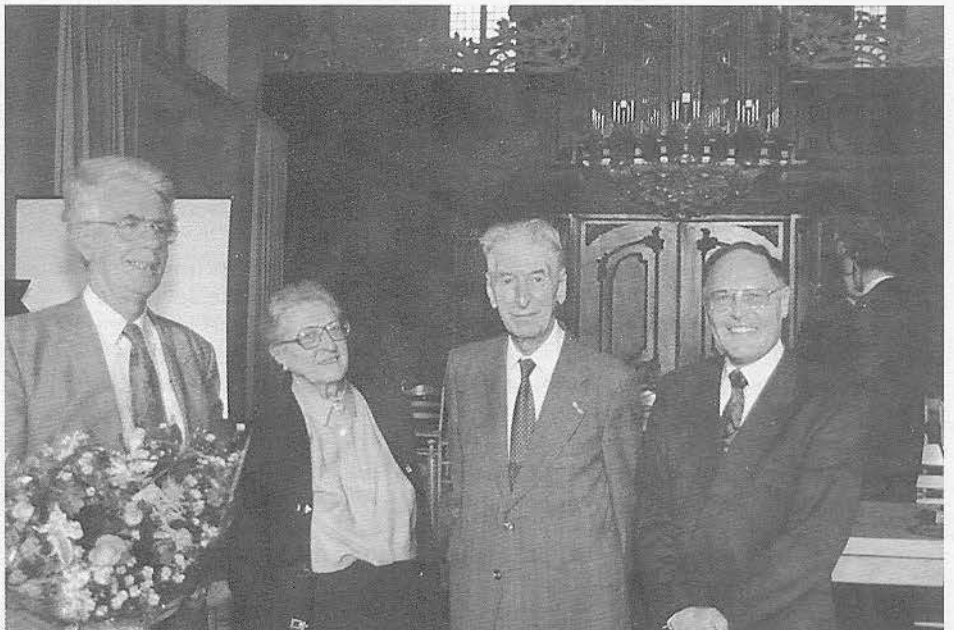
Ook memoreert hij in dit verband het zg. kwaliteitsplan voor de binnenstad, dat in samenwerking van gemeente met ondernemers, belangengroepen en bewoners een opwaardering moet geven aan het “**produkt binnenstad**” al dan niet beheerd door een citymanager. Hij vraagt zich daarbij af of ondernemers en winkeliers werkelijk menen dat hun omzet stijgt met nog meer uithangborden, vlaggen, kledingrekken, lichtreclames. Oud Hoorn is van mening dat een terughoudend reclamebeleid in de monumentale binnenstad meer uitstraling betekent en een stijlvol stadsbeeld kan opleveren. Hij wijst daarbij op de opening van de koffie- en theewinkel aan het Breed, voorheen de winkel van Kaag, waarvoor de stichting Stadsherstel financieel flink de nek heeft uitgestoken en waarvoor zij ons aller waardering verdient.

Lof ook voor de stichting Het Engelse Park, die het Wilhelmipark in oude luister wil herstellen.

Tenslotte: de vereniging heeft een goed verenigingsjaar achter de rug. Voor de stadswandelingen, de bouwkunscursus en de lezingen is veel belangstelling. Hij dankt alle vrijwilligers voor hun inzet en deelt mede dat de heer Piet Aartsen de coördinatie van de stadswandelingen van mw. Annie Pietersen heeft overgenomen.

Publicatie

De voorzitter geeft een toelichting op het voorstel om de vereniging garant te doen zijn voor een bedrag van f 60.000,00 voor de mogelijke uitgave van de concept-publicatie van de heren Veerkamp en Van der Knaap. Met nadruk wijst hij op een *mogelijke* uitgave, aangezien het overleg tussen de redactiecommissie van Oud Hoorn en de auteurs over de uitgave nog niet is afge-

Vier ere-leden op een rij in de Oosterkerk: v.l.n.r. J.P. van der Knaap, mevr. H. van den Berg, D. Breebaart en J. Lamers.

Na de vergadering in de Oosterkerk gingen de leden van Oud Hoorn naar de intussen gerestaureerde Lutherse kerk aan de Ramen. Daar was de overhandiging van het eerste exemplaar van het zesde deel in de Bouwhistorische Reeks, titel: De Lutherse kerk te Hoorn, aan burgemeester Janssens. Voorzitter Ton van Weel van Oud Hoorn complimenteerde er ook auteur Willeke Jeeninga. Het is haar derde boek in de reeks.

rond. Het is zelfs zo dat het nog steeds niet uitgesloten moet worden dat het bestuur er van afziet het boek onder haar auspiciën uit te geven. Desalniettemin vraagt het bestuur deze garantstelling nu aan de leden om twee redenen:

1. het bestuur wil voortvarend kunnen handelen op het moment dat het overleg succesvol wordt afgerond;
2. het bestuur kan daarvoor een buitengewone ledenvergadering bijeen roepen, doch de ervaringen hebben laten zien dat dan doorgaans veel minder leden aanwezig zijn dan op de gebruikelijke voor- en najaarsledenvergaderingen. Het bestuur hecht aan brede steun voor haar voorstel.

Na deze toelichting en een korte presentatie van enkele bladzijden uit het manuscript geeft de heer Saaltink een reactie. Hij is het niet eens met het voorstel. Hoewel hij waardering heeft voor het werk van de onderzoekers meent hij dat het manuscript in zijn huidige vorm onvoldoende wetenschappelijke waarde heeft om een uitgave in de Historische Reeks Hoorn te rechtvaardigen. De heer Van der Knaap, een van de auteurs, antwoordt dat de heer Saaltink zich daarbij vooral baseert op de vorm en niet op de inhoud. Hij is van mening dat Veerkamp en hij, als auteurs, de historische bronnen geen geweld hebben aangedaan; integendeel, deze waren en zijn voor hen uitgangspunt. Qua stijl hebben zij aansluiting proberen te houden bij de stijl van de zestiende eeuw.

De heer Stumpel vraagt of bij het gevraagde bedrag rekening is gehouden met inkomsten uit verkoop. De voorzitter antwoordt dat inkomsten niet expliciet zijn begroot. Hij herinnert aan de uitgave van de Cronyk van Velius, waarvoor uiteindelijk een budget van f. 75.000,00 nodig was. Hij verzekert de vergadering dat het bestuur het gevraagde bedrag, rekening houdend met mogelijke inkomsten, als een maximum beschouwt. Hierna brengt hij het voorstel in stemming: 63 leden stemmen voor, 9 tegen en 7 leden onthouden zich van stemming, waarmee het voorstel is aangenomen.

Vervulling bestuursvacature

De voorzitter stelt namens het bestuur de heer Rudy Kleintjes kandidaat. Bij de secretaris zijn geen tegenkandidaten binnengekomen. Na een korte presentatie van de heer Kleintjes brengt de voorzitter het voorstel in stemming. Bij acclamatie wordt de heer Kleintjes benoemd tot bestuurslid.

De voorzitter feliciteert de heer Kleintjes met zijn benoeming.

Voorstel tot het verlenen van het erelidmaatschap aan de heren Van der Knaap en Lamers

De voorzitter schetst in een kort overzicht de verdiensten van beide heren. Zij hebben gedurende de afgelopen twintig jaar aan de wieg gestaan van alle grote kerkrestauraties in Hoorn. Zij hebben als Horinezen op heel speciale wijze bijgedragen aan de instandhouding van bijzondere plekken in het historisch stadsbeeld. Zij hebben dat gedaan vanuit de filosofie dat, wanneer Hoorns skyline instort, de Hoornse gemeenschap verarmt. Kerkgebouwen staan voor bepaalde geestelijke waarden, die sinds de zestiger jaren door de toenemende ontkerkelijking onder druk zijn komen te staan. Een kerkgebouw had en heeft een gemeenschapsfunctie. Stort het gebouw in, dan stort, simpel gesteld, een deel van de gemeenschap in. Vanuit dit besef hebben de beide heren mensen gemotiveerd en gemobiliseerd en zo tonnen, zo niet miljoenen her en der losgekregen om het Hoornse cultuurgood in ere te houden. De Vereniging bestaat 78 jaar en telt slechts 7 ereleden. Het erelidmaatschap wordt niet zomaar verleend, doch de heren Van der Knaap en Lamers verdienen het ten volle vanwege hun niet aflatend doorzettingsvermogen en enthousiasme. Niet alleen de Vereniging Oud Hoorn, doch de hele Hoornse gemeenschap is hen bijzondere dank verschuldigd voor hun aanhoudende en succesvolle strijd tegen het verval.

De voorzitter brengt het voorstel in stemming, nadat de heer Saaltink heeft verklaard dat hij het niet eens is met het voorstel. Hij vraagt zich hardop af of Oud Hoorn personen die zich bijzonder hebben ingespannen voor de stadshistorie niet op een andere wijze geëerd kunnen worden, bijvoorbeeld door het instellen van een prijs. Met zijn stem tegen wordt het voorstel aangenomen.

De heren Lamers en Van der Knaap richten enkele dankwoorden tot de vergadering. Zij zijn bijzonder vereerd, doch de belangrijkste inspiratie voor hun werk blijft de aanblik van een gerestaureerde kerk. Zij genieten als een kerk gerestaureerd is en zo'n restauratie een uitstraling geeft naar andere beeldbepalende panden, zodat deze ook worden opgeknapt.

Rondvraag

Alleen de heer Van Lunteren maakt gebruik van de rondvraag. Hij dankt de Vereniging voor de steun aan het comité Woontorens Nee.

Hierna sluit de voorzitter de vergadering.

Rudy Kleintjes: "Ik ben 'n doener"

Pieter Rudolf Kleintjes, het nieuwe bestuurslid van Oud Hoorn als opvolger van Loes Rensema, heeft er zin in "iets te gaan doen". Hij heeft er intussen ook de tijd voor. Rudy, zoals 'ie in de wandeling genoemd wordt, is met de VUT. Hij woont zo'n drie jaar in Hoorn, de stad van zijn grootvader die hier als fotograaf werkte. Kleintjes is gewoon terug op het erf van zijn vaders, want al z'n voorouders woonden hier. Hij is gek op z'n Ierse terriër Dirk, met wie hij dagelijks uren wandelt en hij blaast bovendien graag op z'n saxofoon. Z'n vier dochters zijn "allemaal al het huis uit".

Kleintjes is in Hoorn al nadrukkelijk betrokken geweest bij de herbouw van het fraaie clubhuis van Watersportvereniging Hoorn aan de Vluchthaven. Niet zonder trots laat hij het nieuwe doelmatige onderkomen zien van en voor watersporters, die in de zomer de oude stad aan het water graag aan doen.

Pieter Rudolf (63 jaar, geboren in Utrecht) heeft boeiende jaren achter de rug. Hij was van jongsaf aan gek op water, volgde na zijn HBS-tijd de Zeevaartschool en voer daarna tot z'n 28e als stuurman op de grote vaart, voornamelijk op het zuidelijk halfrond. Toen 'ie zijn horizon genoeg verbreed had, koos Kleintjes definitief voor de vaste wal en probeerde hij z'n draai te vinden "in de verzekeringen". Dat had 'ie echter gauw bekeken. Z'n volgende stap zette Rudy in de laboratoria van de Hoogovens in IJmuiden. Als wis-en natuurkundige zat hij er 12 jaar aardig op z'n plaats, verhuisde naar Beverwijk en later naar Heemskerk, "waarvan ze het authentieke dorp hebben vernield". Bij de Hoogovens kreeg Kleintjes een status als "uitvinder". Hij werkte er aan proeven die eenmaal geslaagd een octrooi kregen, zoals die van de temperatuurmetingen met infrarode straling en van wat hij "de constante monstername" noemt. Z'n hart gaat nog even open als hij z'n vondsten aan een leek probeert uit te leggen.

Werkend bij de Hoogovens volgde Kleintjes in de avonduren de HTS in Amsterdam. Die maakte hij in vier jaar af. Hij slaagde in '71, waarna Kleintjes bij het Loodswezen voor de gebouwen aan de slag ging, standplaats Den Haag, onderdeel van het ministerie van Defensie. Hij zwierf twee jaar langs de Hollandse kuststreek en daarbuiten, voer naar de Waddeneilanden, inspecteerde vuurtorens, gebouwen en bebakeningen, van Vlissingen tot Den Helder, van Harlingen tot Texel en van Urk tot Delfzijl. Hij leerde tijdens z'n inspecties langs het IJsselmeer ook West-Friesland een beetje kennen.

Als oud-stuurman met een bouwkundige opleiding was Kleintjes daar prima op z'n plaats. Toch greep hij al in 1973 een nieuwe uitdaging met beide handen aan. Hij had tussen de bedrijven door een opleiding gedaan aan de Academie voor Bouwkunst. In toenemende mate

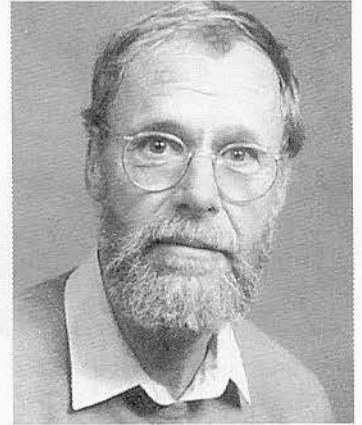
ging z'n belangstelling uit naar architectuur en alles wat daarmee annex is.

Kleintjes kon z'n bouwkundige ei toen aardig kwijt bij het grondbedrijf van de gemeente Amsterdam, z'n nieuwe werkgever vanaf '73 tot 'ie drie jaar geleden met de VUT ging. Hij "deed" er op de Afdeling Beheer de zogenaamde rentegevende eigendommen. Pieter Rudolf kreeg op z'n nieuwe terrein veel te maken met inspecties en restauraties van monumenten, "speciaal om deze van de ondergang te redden". Rudy Kleintjes noemt in dit verband de Ooster- en Zuiderkerk, de Beurs van Berlage, de Schreierstoren. Hij had het er zeer naar zijn zin.

Oud Hoorn had het met z'n nieuwe bestuurslid Rudy Kleintjes nauwelijks beter kunnen treffen: een ervaren monumentenman, wie historie, bouwkunde en cultuur zeer ter harte gaan.

"Er gebeurt veel in Hoorn, dat is goed en nodig. Wat waardevol is moet behouden blijven. Daar wil ik mijn steentje wel toe bijdragen. Ik ben een doener, organiseer graag, moet wel wat om handen hebben, want een vergadertijger ben ik niet".

(H.L.)

"UW OORLOGSVETERAAN"

De redactie ontving een anoniem schrijven van "Uw illegale oorlogsveteraan". Het bevat een aantal interessante Hoornse feiten uit de tweede wereldoorlog. De redactie plaatst delen van de brief graag in een volgend nummer als zij de naam van de auteur zou weten. Wij vragen briefschrijver daarom contact met de redactie op te nemen. Bij publikatie wordt zijn naam desgewenst niet prijsgegeven. De redactie garandeert in dat geval anonimiteit.

De kinematograaf op de Hoornse kermis in de vorige eeuw

Na zijn Kroniek over Schouwborg Het Park is Arie van Zoonen begonnen aan een onderzoek naar de ontwikkeling van de Hoornse kermis, die in augustus aanstaande 550 jaar bestaat. aan de hand van dagbladartikelen en -advertenties beschrijft Van Zoonen in het hiernavolgende de komst van de cinematografie (die juist honderd jaar geleden in Parijs zijn stormachtige ontwikkeling begon) op de Hoornse kermis.

'Op een zondagmorgen in juli, kort voor het begin van de Hoornse kermis in 1899, zag men iemand over het Grote Noord lopen met een groot houten statief, waarop een eigenaardig gevormd fototoestel, op zijn rug en een vierkante reiskoffer in zijn hand. Hij hield halt tegenover de Rooms Katholieke Kerk.

Door de mijnheer, gekleed in een hypermodern sportkostuum, met zeer hoge boord, manchetten, keurig verzorgd puntsnorretje, grote sportpet, glimmende lakschoenen afgezet met dunne, rode, witte en groene biesjes, werd daarna driepoot en toestel op straat neergezet en in stelling gebracht. Het toestel werd nog wat gericht, er werd door de beeldzoeker gekeken, en er werd vervolgens gewacht op het uitgaan van de kerk. Toen de kerkbezoekers de deuren uit kwamen werd er gefilmd en dat gaf de nodige consternatie. Algemeen was de mening dat er op grote schaal portretten waren gemaakt, maar dan toch maar met een raar toestel. Enkelen hadden in couranten en geïllustreerde bladen al iets over een nieuwe vinding gelezen waarbij het mogelijk was om 'levendige beelden' (fotografieën) te vervaardigen'. Anderen hadden in februari in Het Park buitengewone voorstellingen bijgewoond van 'The Royal Bioscope', welke levende fotografieën op een doek reproduceerde. Men veronderstelde dat men allicht hier te maken had met een producent van zodanige beelden.

Een voorbeeld van een reizende bioscoop. C. Riozzi trok er in 1898, een jaar voor Grunkorf in Hoorn optrad, mee langs de kermissen.

(Uit: G.H. Jansen, Kermis een roes van vrijheid, in de bibliotheek van de kermis- en circuscollectie van A.J.H. de Ruyter de Wildt.

Een kermisadvertentie in de Hoornsche Courant van zondag 13 augustus 1899 bracht uitkomst. In 'Grunkorfs Elektrische Kinematograaf' zouden tableaux, een volledig stierengevecht te Madrid, de begrafenis van Felix Fauré, de kroningsfeesten van 1898, het uitrukken van de Utrechtse brandweer én 'Het uitgaan der Hoogmis van de RC Kerk St. Cyriacus op het Groot Noord te Hoorn' te zien zijn.

Onze kermiswandelaar, die we hiervoor al citeerden, vervolgt: 'In de volksmond werd deze eerste reizende tentbioscoop aangeduid als het 'levende-beeldenspel'. De kinematograaf was geplaatst ten westen van de majestueuze stoomcarroussel van de Gebroeders Vincken, die schuin tegenover de Ramen op de Turfhaven stond. De energie voor de tentbioscoop werd geleverd door een locomotief, die met de 'daaraan verbonden lichtmachine onder oorverdovende lawaai stond te trillen en te dreunen. Zelfs overdag was aan de voorzijde der tent een schitterende illuminatie van elektrische booglampen aanwezig, terwijl een enorm orgel voor muzikale afwisseling zorgde.'

Ter kennismaking deelde exploitant Grunkorf tijdens de

kermis een enorm aantal strooibiljetten uit. Daarin werd het precieze programma vermeld:

1. Het actuele wereldnieuws met taferelen uit de Boerenoorlog in Zuid-Afrika 'waarin men de Engelsen dood op het slagveld zag liggen'.
2. Humoristische filmnummers.
3. De hoofdfilm naar het Bijbelverhaal van 'De Verloren Zoon'. En tenslotte: 'Het uitgaan van de Rooms Katholieke Kerk te Hoorn'.

Dit programma trok als een magneet. Vrijwel iedereen wilde als toeschouwer de confrontatie met zichzelf zien. Enkelen hadden angst. Zij durfden gewoon de tent niet binnen te gaan, bevreesd als ze waren voor het gedreun en lawaai van de locomobiellichtmachine waardoor de hele tent meebeefde en trilde. Zij waren bang dat de tent hierdoor elk ogenblik de lucht in kon springen. Ook de dapperen die uit nieuwsgierigheid of sensatiezucht de tent betraden hadden een min of meer beklemd gevoel. Menigeen keek toch met angstige blik naar het kabinevenster. Maar nadat enkele filmpjes veilig waren gepasseerd, was men al spoedig over de eerste schroom of ongerustheid heen en begon het schouwspel steeds meer te boeien. Zo burgerde de kinematograaf in en trok duizenden bezoekers.

Tussen 1899 en 1919 kwam de tentbioscoop regelmatig op de Hoornse kermis voor. Na Grunkorf kwamen Vincken, Hommerson, Benner, Veltman. Naast romantische stukken of sensatiefilms zag men bij hen het wereldnieuws, werd men geconfronteerd met het overlijden van Paus Leo XIII, de moord op Koning Alexander en Koningin Draga van Servië, de Hoornse Rembrandtfeesten etc. Zelfs met kleurenfilms zoals een serie van 'Mooi Frankrijk' wist men het destijds op de Hoornse kermis al ver te brengen.

Soms probeerden de exploitanten de stomme film te voorzien van geluid met behulp van een reusachtige grammfoon. Het bleef echter bij een proefneming, omdat de weergave van woord, zang en muziek gebrekkig was. Beter deed Louis Hartlooper het als de explicateur bij Benner. Die gaf om het uur een voorstelling in een tent van zeshonderd personen, die doorlopend vol was! Hoewel in 1911 de eerste vaste bioscoop, 'Bioscope Moderne' (nu Victoria) in Hoorn zijn intrede deed op het Grote Noord, bleef de trek naar de tentbioscoop op de Turfhaven. Daarom verplaatsten de ondernemers Schepel en Veltman van 'Bioscope Moderne' gedurende enkele jaren tijdens de kermis hun activiteiten naar een tentbioscoop aldaar. Die verdween voorgoed toen in 1918 een tweede bioscoop in Hoorn geopend werd (het huidige Winstontheater).

Aantekeningen:

1. Bronnen bij de Archiefdienst Westfriese Gemeenten: De Nieuwe Courant 8 en 22 februari 1899. Hoornsche Courant 13 augustus 1899 en volgende jaren in augustus. Dagblad voor West-Friesland 12 augustus 1950.
2. Literatuur: G.H. Jansen, Kermis, een roes van vrijheid. Pg. 104-106.
3. Het woord kinematograaf is afkomstig van de gebroeders Lumière die hun uitvinding in 1895 van het bewegende beeld 'cinématographe' noemden. Zij vroegen patent aan op het apparaat waarmee films konden worden opgenomen, gekopieerd en geprojecteerd, en gaven in dat jaar ook de eerste publieke voorstellingen. Nederland volgde in 1896 op 18 juni.
4. De eerste Nederlandse kermisvoorstelling vond in 1896 in Leeuwarden plaats door George Christiaan Slieden.

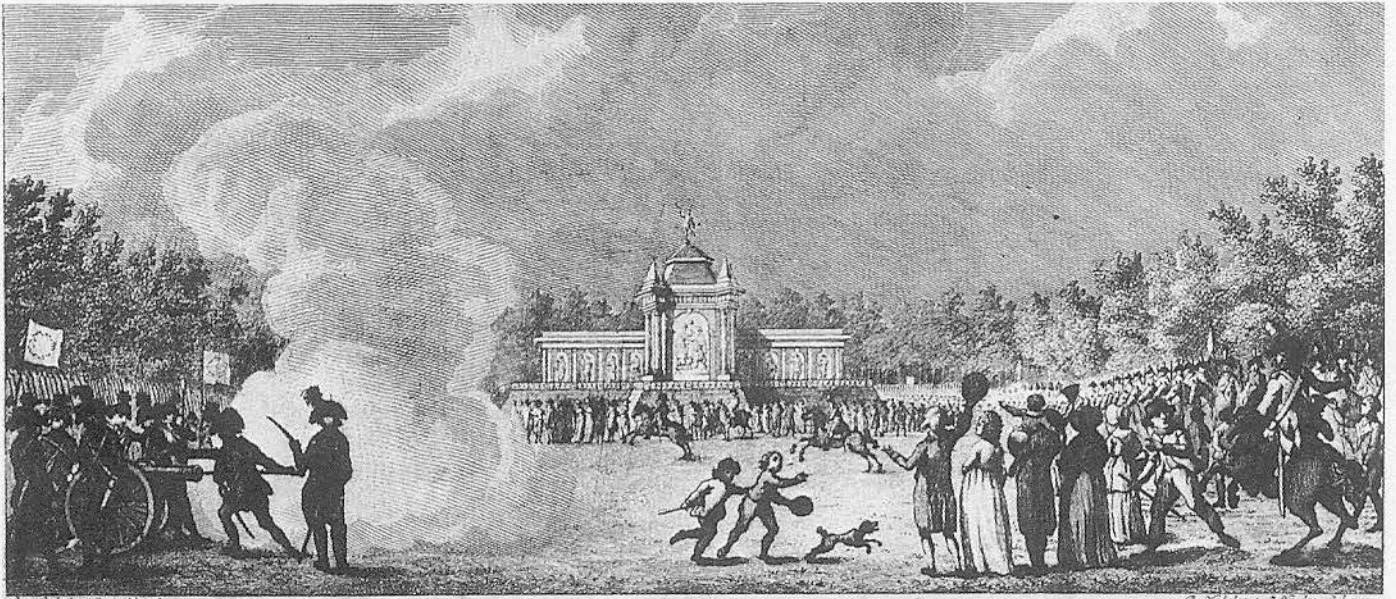
De bedaarde Hollandse revolutie

door H.W. Saaltink

Helaas ben ik niet in staat deze keer de aflevering te verzorgen in de reeks over de *Bedaarde Hollandse revolutie*.

lutie. Te veel werkzaamheden op ander terrein verhinderden dit. De twee delen die U nog te goed heeft zullen in het maart- en juninummer verschijnen.

Wel volgt een herplaatsing van één van de twee afbeeldingen bij het laatste artikel. Doordat de oorspronkelijk tekst onder de prent was weggefallen, kwam mijn tekst in de lucht te hangen. Hier dus alsnog de prent met beide onderschriften.

Volks-Feest in den Haag, den 19den Meij 1798, ter gelegenheid van de aanneeming der Staatsregeling door het Bataafsche volk.

Een dergelijk feest moet er ook in Hoorn geweest zijn. Prent naar een tekening van C. van Cuylenburg, 1798. Verzameling Atlas van Stolk.

Woningen aan Jeudje fraai hersteld

Het heeft jaren geduurd voordat de Stichting Stadsherstel het sein tot de renovatie van drie authentieke woningen aan het Jeudje kon geven, maar toen het eenmaal zover was ging het snel. De Stichting kocht de huizen eerder van het garagebedrijf Zentveld en Van Breenen, dat destijds aan het Jeudje gevestigd was.

De bewoning van een van de drie huizen en onderzoeken naar bodemverontreiniging ter plaatse hielden het herstel langdurig op. De renovatie zelf onder architectuur van Ton Hol en uitgevoerd door Aannemingsbedrijf West-Friesland te Venhuizen nam ruim een half jaar in beslag. De nieuwe bewoners hebben de drie huizen nu van de Stichting gekocht.

Op 7 november werden de in warm geel gesausde huizen officieel opgeleverd. Ze zien er van binnen en van buiten piekfijn uit. Een klein gezelschap nam op uitnodiging van Stadsherstel kennis van de fraai uitgevoerde

restauratie. De betrekkelijk kleine huisjes van toen zijn weinig groter geworden, maar de ruimten zijn door Ton Hol praktisch en eigentijds aangepast, terwijl het authentieke niettemin zoveel mogelijk kon worden behouden.

Achter Jeudje 6 werd op de plaats van een oude regenput een nieuwe opgemetseld, een geschenk van architect en aannemer. Uitbouw van de huizen 8 en 10 maakte het herstel van andere regenputten niet mogelijk. Het was de veertiende opdracht die Aannemingsbedrijf West-Friesland voor Stichting Stadsherstel uitvoerde. De andere waren:

- 1987 Vollerswaal 48 en 50
Architect Luc Trigallez te Hoorn
- 1988 Ramen 29
Architect Luc Trigallez te Hoorn
- 1989 Barmhartige Samaritaan Westerblokker 39 te Blokker
Architect Cornelis de Jong Middenbeemster
- 1990 Achterstraat 5
Architect G. Hartog te Benningbroek
- 1992 Veenenlaan 25 t/m 87 (28 woningen)
Architect Luc Trigallez te Hoorn
- 1994 4 woningen Ged. Appelhaven 28 t/m 34
Architect G. Hartog te Benningbroek
- 1994 Jeudje 6 - 8 - 10
Architect Ton Hol te Hoorn
- 1995 Aanvang Kaagpanden Breed 38 - 40
Achterom 102 - 104
Architect Luc Trigallez

Lezers schrijven

Tijdens de Wallenwandeling in de zomer van dit jaar werd naar aanleiding van het verhaal over de gevangenhouding van Bossu in het weeshuis én het kiezen van Hoorn om voor de prins van Oranje te zijn én naar aanleiding van de herhalingen van "Prins van Oranje" op de televisie, de vraag gesteld wat er geworden was van de zoon van Willem van Oranje, Filips-Willem. Door de gids werd verteld dat over Filips-Willem weinig of niets bekend is. Dit was voor mij wat onbevredigend en ik ben daarom gaan zoeken in mijn encyclopedie, "Grote Larousse Encyclopedie". Ik heb het volgende gevonden:

Filips-Willem van Oranje

Graaf van Buren (geboren Buren 1554), overleden Diest (België 1618), oudste zoon van Prins Willem I van Oranje en Anna van Buren. Tijdens zijn studie te Leuven werd hij in 1568 door Alva opgelicht en als gijzelaar naar Spanje gevoerd. Hij werd daar geheel op Spaanse wijze opgevoed en verbleef verder aan het hof van koning Filips II. In het gevolg van de aartshertogen Al-

brecht en Isabella keerde hij in 1596 naar de zuidelijke Nederlanden terug met de bedoeling Albrecht tegen zijn halfbroef Maurits uit te spelen. In 1606 huwde hij met Eleonora Charlotte van Bourbon-Condé, welk huwelijk kinderloos bleef. Hij kreeg in het zuiden de van zijn vader geconfiscerde goederen terug, en zelfs Breda en Steenberghe op verzoek van Hendrik IV van Frankrijk, omdat hij door zijn vrouw aan hem vermaagdschap was. Hij heeft nooit tegen Maurits de wapens willen voeren. Hij leefde bij voorkeur in Diest; daar is hij ook begraven in de St. Sulpitius en Dionysiuskerk.

In bovengenoemde kerk is het graf van Filips-Willem te bezichtigen.

Daar Diest één van de vier Oranjesteden is, naast Breda, Dillenburg en Orange was Filips-Willem ook Heer van Diest en bevindt zich in Diest een huis van Oranje-Nassau (een huis met trapgevel) en aan de achterzijde een toren). Twijfelachtig is of Filips-Willem hier gewoond heeft, daar het van latere datum is, ca. 1625-1630.

Rink Singer, Spant 11, 1628 GJ Hoorn

Hoorn, zijn architectuur en stedenbouw tussen 1850-1940

door A.G.F. van Weel

Ter opfrissing van de gedachten: Het Monumenten Inventarisatie Project is een op initiatief van de toenmalige minister van WVC gemaakte inventarisatie van belangrijke Nederlandse architectuur en stedenbouw uit de periode 1850-1940. In het kader van die (provinciale) inventarisatie is ook van Hoorn een overzicht gemaakt van de jongere bouwkunst en stedenbouw. De resultaten van dat overzicht zijn helaas voor Hoorn nogal mager uitgevallen. Sinds december 1994 wordt steeds een deel van het rapport gepubliceerd. Zo kwamen het afgelopen jaar aan bod: de ontwikkelingen in de bodemgesteldheid, in het grondgebruik en in de infrastructuur. De komende afleveringen zullen in het teken staan van de ontwikkelingen in de nederzettingsstructuur.

Nederzettingsstructuur

Het grondgebied van de huidige gemeente Hoorn was in de periode 1850-1940 verdeeld over de toenmalige gemeenten Hoorn, Zwaag, Blokker en Berkhout.

Op dat grondgebied lagen de stad Hoorn, de dorpen Zwaag en Westerblokker en de buurtschappen Bangert, Keern en De Hulk. Deze buurtschappen zijn hedentendage op de kaartbeelden verdwenen: ze zijn veelal opgegaan in de latere grootschalige stadsuitbreidingen.

In 1851 telde de voormalige gemeente Hoorn ruim achtduizend inwoners; negentig jaar later is dat aantal uitgegroeid tot dertienduizend.

Hoorn - Ontstaansgeschiedenis

De stad Hoorn is omstreeks 1300 ontstaan aan de uitmonding van een afwateringsstroom, de Gouw, op een plek waar door de geografische situatie een natuurlijke haven was gevormd. Op de dan aanwezige zeedijk werden de oudste straten, het Oost en het West, aangelegd. Het Noord ontstond als verbindingsweg met het binnenland. Het knooppunt van deze wegen, de Rode Steen, vormde het hart van deze nederzetting die zich ontwikkelde tot een belangrijke havenstad en in 1357 stadsrechten verkreeg.

Omstreeks 1400 werd Hoorn het burgerlijk en kerkelijk bestuurscentrum van West-Friesland. Het belang van de stad groeide zo snel dat zij reeds in 1426 als eerste Westfriese stad werd omweld. Aan de landzijde is de stad dan uitgebreid tot de lijn vanaf de Oude Oosterpoort aan de Slapershaven, langs de Turfhaven naar de Burgwal, later genoemd Breed, toe. Aan de zeezijde loopt de begrenzing dan inmiddels langs de Oude Doelenkade, Veermanskade en Italiaanse Zeedijk. De Nieuwendam, Vismarkt, Appelhaven en Korenmarkt omslui-

ten de oudste, uit 1341 daterende, haven. Later zijn hierin op een eiland de Bierkade en Venidse aangelegd.

De afwateringsstroom waaraan Hoorn is ontstaan, werd in 1420 voor een deel overkluisd en gedempt. Het restant werd in 1561 en 1584 drooggelegd. In het beloop van de Kerkstraat, de Nieuwstraat, de Gouw en het Nieuwland, is deze stroom nog herkenbaar.

Omstreeks 1465 wordt het gebied rond de Noorderkerk (bij de Noorderkerksteeg) bij de stad getrokken en wordt de Burgwal (Breed) overkluisd. Hierna volgt aan de landzijde in 1508 nog een grote uitbreiding (het Nieuwland en het gebied rond de Pakhuissteeg) en wordt de stad omvest met een stadsmuur waarvan hedentendage één muurtoren is overgebleven. Inmiddels is kort na 1500 de Binnenhaven aan de zuidzijde van de stad ontstaan door ophoging van het Baadland.

Tussen 1576 en 1578 wordt de nu nog herkenbare stadsomwalling aangelegd en wordt de stad aan de landzijde uitgebreid met de toevoeging van het gebied van de Vollerswaal (Modderbak) en het Kleine Oost. Aan de zeezijde worden het Baadland en de Binnenluiendijk bij de stad getrokken en de zeedijk tot Achter op 't Zand verplaatst. De Ramen, een voormalige stadsgracht, wordt vervolgens in 1598 gedempt.

Met deze uitbreidingen heeft de stad Hoorn voorlopig haar uiterste begrenzing bereikt. Aan de landzijde wordt hierdoor de omvang van Hoorn tot aan de twintigste eeuw bepaald, aan de zeezijde worden in de loop der jaren nog de Vluchthaven (in 1608) en de Buitenhaven en de Grashaven (beide na 1650) toegevoegd. Pas na circa 1890 zal Hoorn zich buiten deze stadsomwalling verder uitbreiden.

De stad heeft verschillende perioden van voorspoed doorgemaakt. In de tijd van de Oost- en Westindische Compagnie (17e eeuw) kende Hoorn zijn grootste omvang en een grote rijkdom. In de 18e eeuw kan de stad nog iets van haar welvarendheid vasthouden vanwege haar functie van bestuurs- en streekverzorgend centrum. Haar positie als belangrijke handelsstad ging echter geheel verloren, mede doordat het scheepsverkeer andere vaarroutes verkoos. Als gevolg hiervan vond in de 18e eeuw een sterke ontvolking plaats van vooral het Havenkwartier. Het Baadland, de Binnenluiendijk, het Rottegat en het gebied oostelijk van de Vollerswaal werden vrijwel geheel gesloopt. De Italiaanse Zeedijk, waar voorheen vele kooplieden en reders woonden, werd een gebied met zeer veel gaten in de bebouwing. Het zijn de eerst bebouwde gebieden - Grote Noord, Grote Oost, Nieuwstraat e.d. - die het beste voor verval werden behoed en tot in de 19e eeuw hun voorname karakter behielden. De rest van de stad raakte evenwel sterk in verval en zelfs hele straten werden afgebroken. Rooskleur was de Hoornse situatie rond 1850 dus al-

Deze foto heeft onze vereniging cadeau gekregen van "Oud Enkhuizen". Zij geeft de herstelwerkzaamheden weer aan de dijk langs Achter op 't Zand in het jaar 1916. In dat jaar was er nog sprake van eb en vloed op het IJsselmeer en was de dijk tengevolge van een storm beschadigd.

lerminst. De stad was nog wel van belang als marktplaats en verzorgingscentrum voor het Westfriese ommeland, maar haar nationale en internationale handelspositie had zij in de afgelopen honderdvijftig jaar volledig verloren. Ook de Zuiderzeeverij was op dat moment van weinig betekenis, hetgeen viel af te leiden uit het vrijwel ontbreken van een visverwerkende industrie in Hoorn.

Functieveranderingen na 1850

De Hoornse bevolking was rond 1850 merendeels werkzaam in de verzorgende sector (winkels, marktwezen), in het kleine ambacht (houtzagerijen, smederijen) en enigszins in havenactiviteiten. Zo bevonden zich in 1851 in de stad onder meer drie houtzaagmolens, drie korenmolens, één pelmolen, één blauw- en zwartververij, één zout- en zeepziederij, één huidenzouterij, één bierbrouwerij en één linnenweverij.

Omdat Hoorn in deze periode vooral streekcentrum voor West-Friesland was, profiteerde het sterk van de opbloei in de agrarische sector in het derde kwart van de 19e eeuw. De landbouwcrisis van 1884-1887 werd in deze streek niet zo sterk gevoeld. Hoorn werd de handels- en marktstad van zuidoost West-Friesland en kende onder andere een florerende kaas- en veemarkt. Door de aanwezigheid van verscheidene tramverbindingen aan het einde van de 19e en begin 20e eeuw (zie de vorige aflevering), werd deze centrumfunctie nog

eens versterkt. De aanleg van de spoorlijn in 1884-1885 had tot gevolg dat Hoorn een goede verbinding kreeg met de export- en gebruikerscentra van de landbouwproducten zoals Amsterdam en Rotterdam.

Na 1900 kwam op zeer bescheiden schaal een vernieuwing van de ambachtelijke bedrijvigheid op gang. De economische basis bleef de streekverzorgende functie die, met name aan het Grote Noord, de Lange Kerkstraat, de Nieuwsteeg en de Gouw, een waarneembare groei van de middenstand tot gevolg had. De rol van de visserij was en bleef beperkt. Toch werd in 1912 nog de Vluchthaven uitgebouwd. Tot de Tweede Wereldoorlog bleef de stad zo een streekcentrum met een over diverse sectoren gespreid economisch draagvlak.

Structuur in hoofdlijnen

Het centrum van de Hoornse binnenstad werd rond 1850, evenals nu, gevormd door de Rode Steen en de haar omliggende straten. De stad zelf lag nog steeds binnen de in 1576-1578 aangelegde stadsomwalling. Was de stad in de 17e eeuw vrijwel geheel verstedelijkt geweest, anno 1850 kende door sloop een aantal spaarzaam bebouwde gebieden.

Vanaf 1850 startte men met het transformeren van de stadsomwalling van Hoorn. In het jaar 1850 werd de Noorderpoort gesloopt, in 1871 de Koepoort en in 1872 de Westerpoort. De Oosterpoort bleef, na druk van het

rijk, vanwege zijn architectuur-historische waarde behouden. Door de ontmanteling van de stadsomwalling verbeterde de verbinding met het achterland. Hierdoor werd de regionale verzorgingsfunctie versterkt. Aansluitend hierop werd een aantal grachten in het noorden van de stad gedempt om de stad beter toegankelijk te maken. Zo werd in 1869 een gedeelte van het Munnikenveld gedempt en volgde in 1878-1879 de Oude en Kleine Turfhaven en Achter de Vrouwekerk. Het gedempte Achter de Vrouwekerk ging vanaf nu Veemarkt heten en kreeg een functie als veemarktplaats.

In 1857 werd aan de noordoostzijde, binnen de voormalige stadsomwalling, de gasfabriek aangelegd. Hierop volgden in 1864 arbeiderswoningen gebouwd aan het West, het Kleine Oost, het Plantsoen en de Appelhaven. Het oostelijk deel van de Appelhaven werd hierbij gedempt.

Ondanks een geringe groei van bevolking en werkgelegenheid in de periode 1870-1890, kende Hoorn in deze periode geen stadsuitbreidingen. Wel werd de binnenstad verder verdicht en werden oudere panden vervangen door nieuwbouw. De, weliswaar geringe, bevolkingsgroei kwam ook tot uiting in de bouw van een aantal nieuwe scholen, onder meer in de Nieuwstraat (1876) en in de Muntstraat (1882), en in de bouw van

nieuwe kerken: in 1879 werd door de architect A.C. Bleijs de HH. Cyriacus en Franciscus aan het Grote Noord gebouwd; in datzelfde jaar vond in verkleinde vorm de herbouw plaats van de in 1878 door brand verwoeste Grote Kerk aan het Kerkplein.

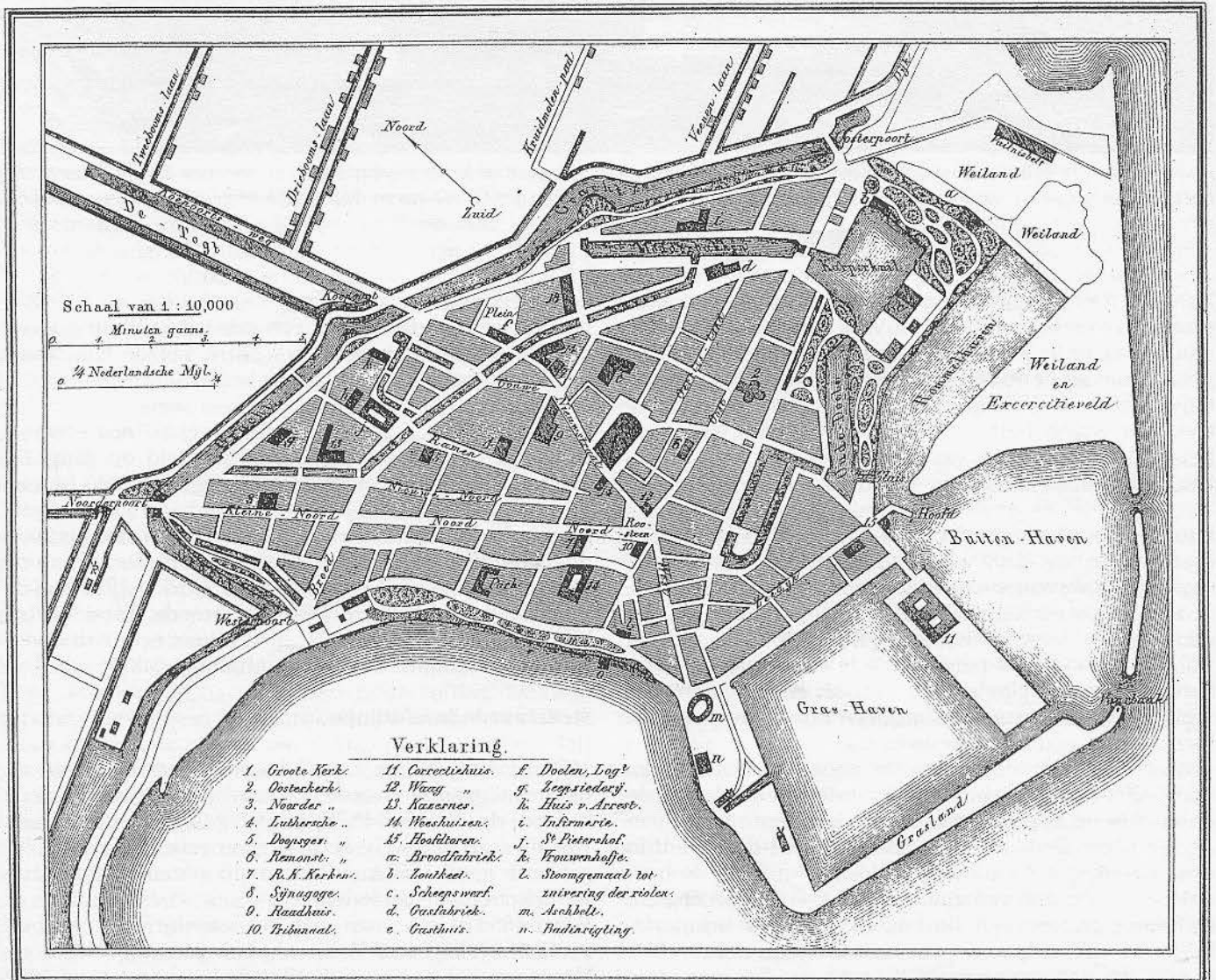
In 1872 was er reeds een katholieke begraafplaats naar een ontwerp van A.C. Bleijs aangelegd buiten de stad, aan het einde van de Drieboomlaan. Binnen de stadomwalling bevond zich in deze periode alleen een Joodse begraafplaats op de hoek van De Weel en het Scharloo, tegen de singelgracht aan. Deze Joodse begraafplaats dateerde al uit 1778. Rond 1900 zou buiten de binnenstad nog de aanleg volgen van een Algemene Begraafplaats op de hoek van het Dampten en het Keern.

In 1884 werd aan de noordzijde, net buiten de voormalige stadsomwalling, het station gebouwd. Bij deze bouw werd het Noorderplantsoen voor het stationsgebouw aangelegd waarvoor een deel van de singelgracht werd gedempt. Langs de Westerdijk en ten oosten van de Karperkuil bevonden zich, volgens de kaart van Kuyper anno 1869, reeds plantsoenen. Waarschijnlijk zijn deze plantsoenen, Westerpantsoen en Zuiderplantsoen genaamd, in het midden van de 19e eeuw aangelegd. Precieze gegevens zijn hierover niet bekend.

Kaart archiefdienst Westfriese Gemeenten.

PROVINCIE NOORD - HOLLAND.

Nº 2. Stad. GEMEENTE HOORN.

In 1885 werd bij de Oostersingelgracht het Oosterplantsoen aangelegd naar een ontwerp van de Bussumse tuinarchitect Wattez. Hier kwam het plantsoen langs de singelgracht te liggen en bleef de gracht dus voor demping gespaard.

In 1890 werd een begin gemaakt met de bebouwing van Achter op 't Zand, aan de zuidzijde van de stad. Alhoewel deze dijk al in 1578 bij de stad was getrokken, was zij tot dan toe onbebouwd gebleven. De bebouwing reikte in dit stadsdeel voorheen niet verder dan tot aan de Italiaanse Zeedijk. Met de genoemde bebouwing werd de aanzet gegeven tot een verdere stedelijke uitbreiding tot buiten de voormalige stadssingels.

Rond diezelfde tijd werd begonnen met de bouw van eenvoudige woonbebouwing en enkele villa's langs de noordzijde van de singels, met name ten noorden van de Draafsingel. Ook langs de Koepoortsweg vond woonbebouwing plaats. De uitvalswegen van Hoorn, waaronder de Koepoortsweg, het Keern, de Twee- en Drieboomlaan en de Venenlaan, kenden over het algemeen al enige oudere, veelal agrarische, bebouwing van vóór 1890. Vanaf het begin van deze eeuw werden langs het beginstuk van het Keern vrijstaande woonhuizen gebouwd. Op de hoek Keern/Berkhousterweg verrees in 1901 het Rijkslandbouwproefstation.

Ook in de binnenstad werd vanaf circa 1900 flink gebouwd en vernieuwd. Met name aan de westzijde, tussen Westerdijk en Achterom, vond ook verdichting plaats. Ook de middenstand groeide opmerkelijk sinds het begin van de 20e eeuw. Nieuwe winkelpanden verschenen langs vooral Grote Noord, Kleine Noord, Lange Kerkstraat, Gedempte Turfhaven en Gouw. Hier werden ook veel (woon)huizen omgebouwd tot winkel. Meestal werden hierbij nieuwe voorgevels opgetrokken. In 1906 kreeg Hoorn zijn eerste warenhuis, een vestiging van Vroom en Dreesmann aan het Grote Noord. Ook architecten als A. Jacot (onder meer Bonneterie Amsterdam) en H.J. Cramer bouwden in de loop der jaren grote winkelpanden in de Hoornse binnenstad.

Door de Woningwet van 1902 werden gemeenten met meer dan 10.000 inwoners verplicht een uitbreidingsplan op te stellen. In Hoorns uitbreidingsplan van 1908 werd de vergroting van de stad in alle richtingen aan de landzijde gedacht. Met name ten noorden van het station en ten noordoosten van de singelgrachten werden, gelet op het daar geprojecteerde stratenpatroon, nieuwe woonwijken gedacht. Vooralsnog werd er weinig of niets van dit uitbreidingsplan uitgevoerd. Ondertussen had van ongeveer 1905 wel woningbouw plaats gevonden langs de Tweeboom-, Drieboom- en Venenlaan en was de Koepoortsweg ook verder bebouwd geraakt. Om de stad beter bereikbaar te maken, werd in 1908 een brug aangelegd over de Oosterpoortgracht bij de Pakhuisstraat. In het verlengde van deze brug werd aan de Johan Messchaertstraat in 1909 de Rijks HBS gebouwd. Deze toen nog midden in de weilanden gelegen school kreeg in 1919 gezelschap van een MULOschool op de hoek van diezelfde straat en de Draafsingel. In 1922 werd deze MULO uitgebreid met een lagere school.

Langs de Venenlaan vond vanaf 1909, eveneens in het kader van de Woningwet, sociale woningbouw plaats. De in 1906 opgerichte "Vereeniging voor Volkshuisvesting, Arbeidersbelang" bouwde hier in 1909 en 1911 de eerste woningbouwcomplexen van Hoorn, weliswaar nog zonder waterleiding. Eerst in 1911 kreeg Hoorn een waterleidingbedrijf - met watertoren bij het Keern - en in 1917 volgde een electriciteitsbedrijf.

Aansluitend op de bouw van deze eerste woningbouw-

complexen werd er tussen 1918 en 1923 op grote schaal sociale woningbouw gepleegd. In totaal zijn er in deze jaren zes woningbouwverenigingen actief binnen de stad die alle langs en rondom de Venenlaan, Drieboomlaan en Merenstraat (aangelegd in 1910) hun woningen bouwden.

Vanaf 1923 stagneerde de woningbouw in Hoorn, trouwens landelijk ook.

Er zou tot na de Tweede Wereldoorlog geen verenigingsbouw meer plaatsvinden. En hoewel de regering particuliere woningbouw in deze jaren sterk stimuleerde, vond deze in Hoorn slechts op zeer bescheiden wijze plaats: langs de Tweeboomlaan, Drieboomlaan, Eikstraat, Kruitmolenstraat, Draafsingel en de omgeving van de Venenlaan aan de noordzijde van de stad en langs de Westersingel en Lambert Meliszweg ten westen van de stad. Deze uitbreidingen betrof vooral middenstandsbouw. Vlak vóór de Tweede Wereldoorlog werd nog het Wilhelminaplantsoen aangelegd ten noorden van de Venenlaan maar de bebouwing hieromheen vond pas na 1945 plaats. De ontwikkeling en uitbreiding van Hoorn stagneerde dus in de jaren 1923 en 1945.

Dat was voor een groot deel te wijten aan de grote economische crisis en de dreiging van de Tweede Wereldoorlog. Wel werd in de periode 1920-1925 een begin gemaakt met de aanleg van een industrieterrein ten oosten van het Keern aan de noordzijde van de Provinciale Weg: het industrieterrein Van Aalstweg.

Het lidwoord

Femke Uiterwijk

De afgelopen maanden ontving de redactie twee brieven van zoals uit de inhoud bleek, bezorgde leden. Het betreft een reactie van de heren C.Schrickx en J.Roodzant. Hun bezorgdheid geldt het gebruik van lidwoorden voor Hoornse historische straatnamen. 'Iedere Horinees (en menige Hoornaar) spreekt over *Het West* en *Het Grote* of *Kleine Oost*', meent de heer Schrickx. Velen gebruiken de lidwoorden *de* en *het* echter door elkaar. Die hebben het over *de Kleine Oost* en *het Grote Noord*.

Ook leden van de vereniging die in het kwartaalblad schrijven, maken zich schuldig aan dit verwarrende gebruik van *de* en *het*.

Wij (de redactie-leden en allen Hoornaars) hebben er de straatnamenlijst van 1818 van de Gemeente eens bijgenomen (Zie het Kwartaalblad van 1980, nr. 4, blz. 80) en wat blijkt: het overgrote deel van de historische straatnamen zijn zonder lidwoord vastgelegd. Een uitzondering wordt gemaakt voor: 't Buurtje, 't Jeudje, 't Watertje, 't Glop, het ABC, de Kuil, het Klooster en de Zon.

Eigenlijk is een ieder dus vrij voor de resterende historische straatnamen *de* of *het* te gebruiken, ware het niet dat er een soort gewoonte-gebruik van de lidwoorden is ontstaan bij Horinezen. De heer Schrickx noemt er al een aantal in zijn brief: de Gouw, de Ramen, maar het West, het Grote Oost, het Grote Noord.

Het aardige van bovengenoemde reacties is dat een ieder weer eens op consequent taalgebruik wordt gewezen en dat kan nooit kwaad!

Over Gedempte Turfhaven 42 en een zilveren voorgevel door Femke Uiterwijk

In een van de appartementen van bejaardenhuis AVONDLICHT aan de Geldelozeweg woont sinds enige tijd mevrouw C.M. Roelant-Groot. Ze is 86 jaar oud en heeft een groot deel van haar leven in Hoorn gewoond; het laatst vele jaren in het huis Koepoortsweg 18. Toen in 1994 dit pand door de verhuizing ontruimd moest worden, belde de dochter, mevrouw O.M. Duin-Roelant, mij op met het verzoek eens te komen kijken naar de op te ruimen spullen. Mogelijk was er iets van waarde bij voor onze vereniging.

En dat bleek inderdaad zo te zijn.

Mevrouw Roelant-Groot werd in 1911 geboren in het huis Gedempte Turfhaven 42, waarin sinds 1906 haar vader Jan Groot een drogisterij leidde. Een drogisterij, die we nu kennen als drogisterij Francaise-Conijn.

In een vraaggesprek dat ik deze zomer had met mevrouw Roelant-Groot, vertelde ze mij over haar vader, moeder en het huis waar ze in opgegroeid is.

Vader Jan Groot was toen hij in 1906 de drogisterij in Hoorn startte van beroep assistent-apotheker. Dat betekende, dat hij behalve drogisterij-artikelen verkopen ook eenvoudige recepten mocht klaarmaken. Dat de Westfriezen in die tijd ook nog veel met kruiden werkten om allerlei kwalen te genezen, blijkt wel uit het feit dat op de grote zolder alle mogelijke kruiden in zakken werden bewaard. Ook was een wand van de winkel ge-

heel gevuld met homeopathische middelen. Achter de winkel was een grote vierkante huiskamer en daaraan vast zaten twee alkoven waarin zich twee bedsteden bevonden. Later werd er boven de winkel aan de voorzijde een mooie grote slaapkamer gebouwd.

Achter het huis bevond zich nog een flink pakhuis. Daar stond nog van alles de drogisterij betreffende: vaten met salpeterzuur, dozen met verband en dergelijke. Via een steeg die tegenover de Doopsgezinde Pastorie op de Ramen uitkwam was het mogelijk het huis of het pakhuis te verlaten. Vooral bestemd voor de knecht die met zijn handkar door de dubbele deuren van het pakhuis via de steeg bestellingen weg moest brengen. Achter bij de keuken die op een binnenplaatsje uitkwam, was ook nog een loods. In zo'n groot huis was een dienstbode voor dag en nacht geen luxe!

Mevrouw Roelant bezocht in haar kinderjaren de lagere school op de hoek van de Draafsingel en de Johan Mes-schaertstraat, het pand waar nu het Cornelis Drebbe-college is gevestigd.

De laatste klas deed ze echter in de Muntstraatschool, omdat een aantal ouders van deze school geklaagd had over het niveau van de kinderen! De Muntstraatschool was een echte arbeidersschool! Vader Jan wist in de jaren tot aan 1939 een goede naam op te bouwen in geheel West-Friesland. Talrijke Westfriezen stelden ver-

Een aantal reclames maakt nostalgische herinneringen los! Gedempte Turfhaven 42

advie
trouwen in zijn advie-
zen en vonden er ook
baat bij. Vooral op za-
terdag was het in de
winkel een drukte van
belang, want dan kwa-
men de bodes uit de
omliggende dorpen
hun bestellingen bren-
gen. Als vader Groot
die klaar gemaakt
had, bracht de knecht
de flesjes, doosjes en
wat dies meer zij naar
de Vale Hen, waar de
vrachtwagens van de
bodes geparkeerd
stonden. Voor elke bo-
de, dus voor elk dorp
werd een kistje met
de bestelde medicijn-
nen afgeleverd.

Toen de zaak in 1931
vijftiengintig jaar be-
stond wilde Moeke,
zoals mevrouw Roe-
lant haar moeder
noemde, haar man
iets bijzonders geven.
Ze liet een fotograaf
een foto maken van
de voorgevel van de
winkel en daarvan
maakte juwelier van
Straten van het Grote
Noord een afdruk ge-
heel in zilver. Zelfs de
deurroostertjes onder
de stoep en de deur-
knoppen zijn erop te
vinden. Een pronkstuk
dat de vereniging nu
in eigendom heeft ge-
kregen!

De waardering voor
Drogisterij Groot blijkt
o.a. uit een gedicht
van achttien verzen
van Mevrouw D. Koe-
man-Groot uit Ooster-
blokker, gemaakt op
28 oktober 1938. De
drogisterij werd toen
verkocht aan de fami-
lie Conijn en de heer
en mevrouw Groot
gingen in Bilthoven
van een welverdiende
rust genieten.

Gedempte Turfhaven 42 in Het aanzicht van de jaren dertig.

Toen de familie Conijn de zaak eind 1938 overnam, was
aan de linkerkant de kapperszaak van de heer D. Ooij-
evaar gevestigd en aan de rechterkant de slagerij van
de heer G.J. Keet.

Mevrouw Roelant-Groot weet zich nog te herinneren
dat er twee stenen koeienkoppen aan de gevel hingen.
In de jaren vijftig heeft de familie Conijn de kappers-
zaak erbij gekocht om zo meer ruimte te verkrijgen.

Behalve de hierboven genoemde zilveren afbeelding

heeft onze vereniging nog een aantal specifieke drogls-
terijspullen van de familie Groot gekregen, waaronder
verband met de originele verpakking erom, een schrift
met aantekeningen, puntzakje met J. Groot erop, twee
maatglasjes, een driekante grote verbanddoek en een
aantal foto's van de familie Groot. Daarnaast was er een
aantal boeken en geschriften dat van belang is voor on-
ze bibliotheek.

Wij zijn blij met deze nieuwe aanwinsten en wensen me-
vrouw Roelant-Groot nog een prettig verblijf in huize
Avondlicht toe.

Hollandse herleving in Hoorn

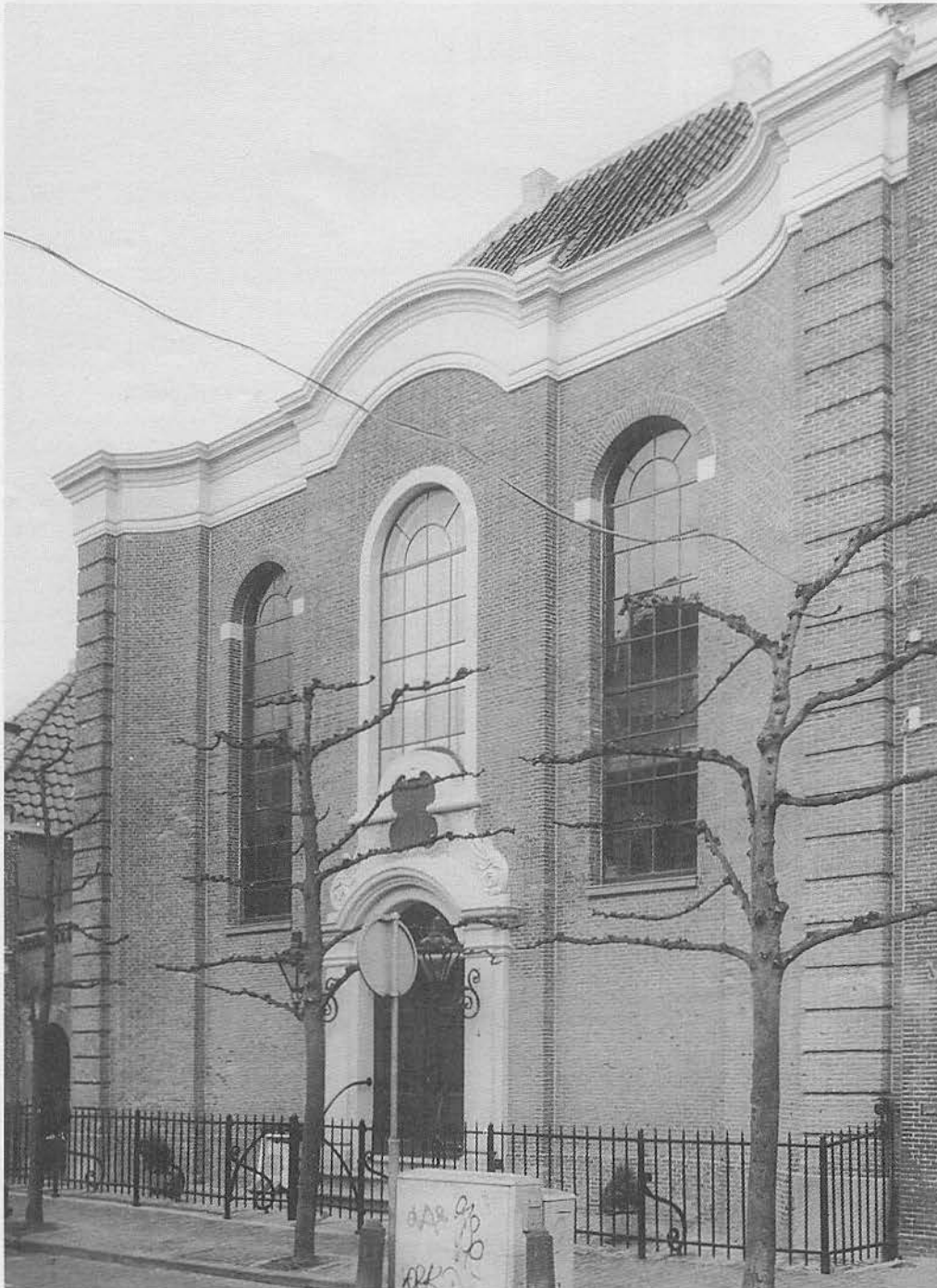
door Thomas H. von der Dunk

Op het eind van de achttiende eeuw was er in Nederland op tal van culturele gebieden sprake van een nieuw nationaal bewustzijn, dat zich uitte in een streven om zich van de dominantie van de Franse mode en kunst te bevrijden¹. Men bespeurt deze tendens op het terrein van de schilderkunst, waar zich een groeiende herwaardering voor typisch Nederlandse genres als huiselijke taferelen en landschappen deed gevoelen²; men ziet het in de tuinarchitectuur, waar Hollandse

koeien en Hollandse weiden, waar Hollands' welvaren de eerder populaire uitheemse bouwsels als gangbare stoffage weet te verdringen³. En men ziet het ook in de civiele bouwkunst, waar menig architect poogt nauwer aan te sluiten bij de voortbrengselen van de glorieuze Gouden Eeuw.

Dit laatste betekent, dat een streep gezet wordt onder de zwerige decoratielust van de tot dusverre dominante Lodewijk-stijlen, eerst het Louis Quatorze, dan het

Louis Quinze. Hun voortaan voor decadent en francofoon versleten, rijkelijk gebeeldhouwde en anderszins geornamenteerde façades, waarvoor royaal gebruik gemaakt is van natuursteen, maken plaats voor een sober baksteen-classicisme, dat thans onder de noemer Louis Seize bekend staat⁴. De inspiratiebron hiervoor was in Nederland echter niet Frans, maar inheems. Bouwwerken als het Haagse Maurits-huis van Jacob van Campen, of menig gesticht en buitenhuis uit de school van Pieter Post, stonden hiervoor min of meer model. De gevels worden meest geheel in schoon baksteen uitgevoerd, in ieder geval is er niet meer sprake van een door ander materiaalgebruik geaccentueerde middenrisaliet. Portaal en middenvenster zijn niet langer meer samen in een zwerige omlijsting samengevat, en het aantal krullen per vierkante meter wand wordt drastisch beperkt. 'Franse' balustrades met beelden ter afsluiting van de façade, welke volgens de tijdgenoot zo uit Versailles weggelopen hadden kunnen zijn, maken plaats voor een traditoneel-Nederlands hoogoprijzend schilddak. Daarmee gepaard gaat de terugkeer van elementen van het klassieke ordenapparaat, zoals bij tal van nieuwe panden de colossale pilasters getuigen⁵. Voor al het driehoekige fronton

De Lutherse kerk gebouwd in 1768-1769.

mag zich in dit kader vanaf het midden van de jaren zestig weer in een opvallende populariteit verheugen; het vervangt voortaan de voorheen gebruikelijke Lodewijk XV-kuif als bekronend accent van de middenpartij van menig monumentaal pand.

De Lutherse Kerk

Deze ontwikkeling is vanzelfsprekend ook aan Hoorn niet voorbij gegaan⁶. Omdat er uit de laatste decennia van de achttiende eeuw nog steeds een respectabel aantal grotere gebouwen bewaard gebleven is, kan men deze ingrijpende stijlverandering ook vandaag nog goed in het stadsbeeld volgen. Deze opvallende architectonische rijkdom contrasteert scherp met het economisch verval dat zich in deze tijd in Hoorn en de andere Westfriese steden manifesteerde⁷.

Het eerst doet zich de veranderende tijdgeest gevoelen bij de bouw van de nieuwe Lutherse Kerk aan de Ramen⁸. Vernieuwend was het feit dat in de hele voorgevel - ook bij de middenrisaliet - de baksteen bloot was gelaten, terwijl een zeer hoog schilddak het gebouw bekroonde. Conservatieve trekjes deden zich gelden in het weelderige opzetstuk van het pilasterportaal en het feit dat de rooilijn van de gevel niet recht, maar als bij een Italiaanse barokkerk met een vloeiende beweging in een flauwe bocht naar binnen terugweek. Een eenvoudig gebogen lijst verving daarbij als centraal opzetstuk weliswaar al de traditionele kuif, maar stond tevens nog ver af van het klassieke fronton dat later gangbaar zou worden. Ook de geijkte geblokte hoeklisenen hebben hier nog niet voor pilasters hoeven wijken.

Aan de bouw in 1768-'69 was een lange discussie voorafgegaan, welke enige jaren geteisterd werd door een hoogopgelopen conflict tussen de beide betrokken predikanten, en pas met het vertrek van beiden tot een oplossing zou komen⁹. In een voorbereidende fase - en wel in 1760 - had men aan een aantal bouwkundigen om schetsen voor een nieuw bedehuis verzocht¹⁰. Een aantal daarvan bevindt zich thans in het Gemeentearchief¹¹; in hoeverre deze serie compleet is, is onzeker. Vier van de zes ontwerptekeningen voor een nieuwe voorgevel ademen met hun klokgevel en krullerige kuif nog geheel de sfeer van het rococo, een vijfde toont reeds een eenvoudiger driehoekige topgevel, maar wel met voluten op de hoeken, en slechts één - namelijk de gerealiseerde - is al relatief modern.

Uiteindelijk heeft men in 1767 de keuze uit de tekeningen aan burgemeesters willen laten, maar of deze daarop ingegaan zijn, is niet bekend¹². Hetzelfde geldt voor de naam van de ontwerper van het vervolgens uitgevoerde plan. Gezien het feit dat één van de mededingers van 1760, de in Hoorn woonachtige hervormde meestertimmerman Barent Brouwer, bij de bouw in 1768 als aannemer optrad¹³, lijkt het in eerste instantie misschien niet onaannemelijk om te veronderstellen dat de bewuste persoon ook voor het ontwerp getekend heeft. Later, in 1782, zou Brouwer nog op voorspraak van de Hoornse burgemeester Nanning van Foreest, ingeschakeld worden voor het maken van een project voor de nieuwe (hervormde) dorpskerk op het eiland Urk, welke overigens uiteindelijk in 1786 naar plan van de Amsterdamse stadsbouwmeester Johann Samuel Creutz zou verrijzen¹⁴.

Anderzijds werd de bouw geheel in het openbaar aanbesteed, en zou zij dientengevolge aan enkele Edammer bazen - als laagste inschrijvers - gegund zijn, ware het niet dat de stadsregering van Hoorn uitdrukkelijk eiste dat daarvoor het locale bouwvak ingeschakeld werd; pas toen kreeg Brouwer (mede) de opdracht¹⁵. Bovendien had Brouwer in 1760, toen het in de kerkenraad op

een stemming over de plannen aankwam, tegen de Rotterdamse bouwkundige Jacob Hart het onderspit gedolven¹⁶. Deze is dan ook het jaar daarop rijkelijk voor zijn tekenwerk en andere bewezen diensten betaald¹⁷. Voorts is bekend dat Harts plan - in diens geval ook niet onlogisch - gelijkenis vertoonde met de Lutherse Kerk in Rotterdam (1736). Inderdaad leert een vergelijking met de Hoornse kerk, zoals deze er thans bij staat, dat er sprake is van duidelijke overeenkomsten: in de voorgevel met drie rondboogvensters en pilasterportaal, in het koepelgewelf en in de dakconstructie, zodat ook Hart een goede kanshebber voor het auteurschap geacht zou moeten worden¹⁸. De geconstateerde overeenkomsten zijn evenwel vrij oppervlakkig; de groepering van de vensters in de hoofd- en zijgevels is duidelijk verschillend, alleen in Hoorn is de façade concaaf gebogen, de vormgeving van het Rotterdamse dak is door de koepelvorm geheel afwijkend, van een dubbele galerij is in Hoorn geen sprake, en ook het centrale torentje ontbreekt¹⁹.

Hoe dan ook, naast de kerk, die dankzij de inzet van de in 1766 nieuw gearriveerde predikant Isaäc Scholten tot stand kwam, zou in 1773 ook een nieuwe pastorie in dezelfde trant, maar dan wat eenvoudiger, verrijzen. Het huis was ontworpen door het kerkeraadslid Pieter Hanssen; kennelijk werd noch Hart, noch Brouwer daarvoor gevraagd. Hanssen was daarbij in zijn ijver om de dominee een groot huis te verschaffen zelfs zover gegaan, dat bij vergissing de daknok hoger uitkwam dan van de kerk zelf²⁰.

Het Sint-Jozefhuis

Het volgende belangrijke bouwwerk dat in Hoorn verrees, vormde het Rooms-Katholieke wees- en oudeliedenhuys, het St. Jozefhuis aan het Achterom²¹. Het werd gebouwd in 1773; de ontwerper is onbekend. Het is opvallend, dat de katholieken, als lang achtergestelde en van regeringswege tegengewerkte religieuze groepering, reeds op dit tijdstip de financiële middelen bezaten voor de bouw van een dergelijk groot, modern en prominent in het straatbeeld aanwezig pand. Zij waren daarmee bijvoorbeeld eerder dan hun Amsterdamse geloofsgenoten, die pas tien jaar later door stadsbouwmeester Abraham van der Hart hun Maagdenhuys, tevoren een onaanzienlijke samenklontering van allerhande panden, nieuw lieten optrekken²².

Vier vleugels omsloten een ruime binnenplaats, de achtervleugel oorspronkelijk met een zuilengalerij, die eerst in 1884 werd gedicht. De negen vensterassen brede hoofd- en zijgevels is geheel in baksteen uitgevoerd; een zware kroonlijst met schilddak sluit deze af. Net als bij de Lutherse Kerk wordt de middenas geaccentueerd door een halfcirkelvormige uitbuiging van de kroonlijst - als betrof het een rond fronton - maar anders dan bij het vijf jaar oudere kerkgebouw, is de rooilijn van de gevel nu geheel rechtgetrokken. En ook hebben de afwijkend (wit) gekleurde hoeklisenen van de kerk nu voor bakstenen equivalenten plaats gemaakt die zich slechts door een gering uitspringen van de nevenliggende gevelwand onderscheiden. Desondanks zijn er nog duidelijke reminiscenties aan de rococo van de Louis-Quinze periode, in de vorm van de rijk gedecoreerde, witte omlijsting van het centrale venster in één doorlopende compositie met het portaal, en de licht gebogen bovendorpel van de ramen: in de toekomst waren vensters voor meerdere decennia aan alle zijden, indien niet aan het boveninde werkelijk half rond gesloten, helemaal recht.

Met zijn vele baksteen, zijn schilddak en zijn ronde opzetstuk over de middenrisaliet vormde het weeshuis na

de Lutherse Kerk het tweede voorbeeld van Hollandse Herleving - het in de inleiding genoemde streven naar aansluiting bij de bouwkunst van de zeventiende eeuw - in Hoorn. Opvallend is daarmee de rol die de Dissenters bij de introductie van het Eenvoudige Bouwen van de late achttiende eeuw in Hoorn hebben gespeeld. Daarmee ontstaat een duidelijke parallel met de situatie in Amsterdam. Daar waren het rond 1770 eveneens eerst de Lutheranen, en direct daarop aansluitend de Katholieken, die het Hollandse classicisme van de zeventiende eeuw in uitgekledede gestichtsvariant voor grotere gebouwen herintroduceerden, nadat enige particulieren hen daarin voor eigen grachtenhuizen vooraf waren gegaan²³: met het Luthers Diaconiehuus (1769) en het katholieke Hofje van Occo (in ontwerp sedert 1771), beide bijna burens aan de Nieuwe Keizersgracht²⁴. Ook hier volgde de 'neutrale' overheid pas later, met Van der Harts Nieuwe Werkhuus (1779) even verderop²⁵, en was de meest dominante godsdienstige groepering - die der Hervormden - geheel afwezig.

Aan deze afwezigheid droeg zeker in niet onbelangrijke mate het gegeven bij dat er in die kring überhaupt weinig van belang meer gebouwd werd, terwijl de Dissenters juist in deze laatste decennia van de Republiek so w ie so meer de vrijheid kregen om zich architectonisch te ontplooiën en dus nadrukkelijker in het stadsbeeld te manifesteren. Desondanks echter is deze voortrekkersrol van opdrachtgevers uit de kring van religieuze minderheden bij de herleving van de bouwkunst van de voor hen toch niet zò gouden zeventiende eeuw, opvallend. Alleen in Haarlem beet de regerende hervormde bovenlaag in 1768 met het particuliere Hofje van Oorschot²⁶ en het stedelijke Diaconiehuus²⁷, beide al met volwaardige klassieke pedimenten over de bakstenen risalieten, de spits van de Hollandse Herleving af. (Slot in volgend nummer).

NOTEN

1. Vgl. N.C.F.van SAS, "Voor vaderland en oudheid" [Het klassieke paradigma in de laat achttiende-eeuwse Republiek], in: F. GRIJZENHOUT en C. van TUYLL van SEROOSKERKEN (red.), *Edele Eenvoud* [Neo-classicisme in Nederland 1765-1800], tent.cat. Haarlem, Zwolle 1989, p.14-15.
2. Daarover m.n.: E.KOOLHAAS-GROSVELD, "Nationale versus goede smaak" [Bevordering van nationale kunst in Nederland: 1780-1840], *Tijdschrift voor Geschiedenis*, XCV (1982), p.607-616; P.KNOLLE, "Edele eenvoudigheid" [De waardering voor klassieke kunst bij Nederlandse kunsttheoretici 1750-1800], in: F. GRIJZENHOUT en C. van TUYLL van SEROOSKERKEN (red.), *Edele Eenvoud* [Neo-Classicisme in Nederland 1765-1800], tent.cat. Haarlem, Zwolle 1989, p.39-40.
3. E.de JONG, "Schoon en Schilderagtig" [De landschappelijke tuinstijl], in: F. GRIJZENHOUT en C. van TUYLL van SEROOSKERKEN (red.), *Edele Eenvoud* [Neo-classicisme in Nederland 1765-1800], tent.cat. Haarlem, Zwolle 1989, p.74-75.
4. Voor de gangbare indeling in stijlen nog recent: R.K.M. BLIJDENSTIJN en R. STENVERT, *Bouwstijlen in Nederland 1040-1940*, Utrecht 1994, p.46-53.
5. Zie o.m. R. MEISCHKE, "Achtttiende-eeuws classicisme: twee bouwkundige prijsvragen", *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek*, X (1959), p.271.
6. Een overzicht voor de achttiende-eeuwse bouwkunst van Hoorn ontbreekt. De meeste gebouwen van belang komen evenwel ter sprake bij J.C. KERKMEYER, 1. "Beschrijving van Hoorn", *Bulletin van de N.O.B.*, 2e serie IX (1916), p.131-195; dez., 2. *De historische schoonheid van Hoorn* [Heemschut-serie deel 10], Amsterdam 1941, passim; H.M. van den BERG, *Westfriesland, Tessel en Wieringen* [De Nederlandse monumenten van Geschiedenis en Kunst VIII.2], Den Haag 1955, p.105-173.

7. Vgl. voor dat laatste o.m. L. KOOLJMANS, *Onder regenten* [De elite in een Hollandse stad, Hoorn 1700-1780], diss. RUU, Amsterdam 1985, p.18-22.
8. Over de bouw kort: P. ESTIÉ en W. BLOK, "De Lutherse Gemeente in Hoorn in de jaren 1628-1978", *West-Frieslands Oud & Nieuw*, XLVI (1979), p.92-93; P. ESTIÉ, "De Lutherse gemeente te Hoorn en haar kerkgebouwen", *Oud-Hoorn*, V (1983), p.60-62. Zie voor het gebouw verder ook Van den BERG, o.c.[6], p.140-141.
9. Vgl. dienaangaande de als verdedigingsschrift bedoelde brochure van ds. H. KEMPER, *Afgedwongen waargtig verhaal, van de Gerezene Onlusten onder de meeste der Kerkenraden in de Luthersche Gemeente tot Hoorn. Als dewelken 'er ook ten opzichte van het Bouwen eener Nieuwe Kerk, en omtrent het vervullen van een tweede Predikants plaats zyn voorgevallen*, Hoorn 1761.
10. Zie Notulen Kerkeraad 19-12-1759, Archief Ev. Luth. Gem., inv.nr.2, p.63.
11. Archief Ev. Luth. Gem., inv.nr. 234.
12. Zie request Grote Kerkenraad z.d., met aantekeningen in marge, in mapje van 1767, Archief Ev. Luth. Gem., inv. nr. 54.
13. Zie register ingekomen stukken 1712-1860, no. 6, Archief Ev. Luth. Gem., inv.nr. 47.
14. K. de VRIES, "De bouwgeschiedenis", in: F. PEREBOOM (red.), *Het kerkje aan zee en zijn kerkgangsters* [Urker Uitgaven Deel XII], Urk 1986, p.18-22.
15. Notulen Kerkeraad, 31-3-1768, Archief Ev. Luth. Gem., inv.nr. 2, p.129-130. Zie ook ESTIÉ, o.c.[8], p.61.
16. ESTIÉ, o.c.[8], p.60.
17. Notulen Kerkeraad, 6-7-1761, Archief Ev. Luth. Gem., inv.nr. 2, p.78.
18. ESTIÉ, o.c.[8], p.61. De kennis omtrent het feit dat Hart zich daarbij baseerde op de kerk in zijn woonplaats gaat terug op KEMPER, o.c.[9], p.24.
19. Vgl. voor de - in de Tweede Wereldoorlog verdwenen - Rotterdamse kerk kort: M.D. OZINGA, *Protestantsche kerken hier te lande geschied 1596-1793* [Onderzoek naar hun bouw- en ontwikkelingsgeschiedenis], diss. RUL, Amsterdam 1929, p.145-146, met afb.64a en 64c.
20. Zie ESTIÉ & BLOK, o.c.[8], p.93.
21. Daarover tot dusverre slechts kort: Van den BERG, o.c.[6], p.152-153.
22. Over het Maagdenhuus: C.A. van SWIGCGEM, *Abraham van der Hart 1747-1820* [Architect. Stadsbouwmeester van Amsterdam] [Publikaties van de Gemeentelijke Archiefdienst van Amsterdam 'Stichting K.J. Duyvisfonds nr.6], diss. RUU, Amsterdam 1965, p.168-173; R. MEISCHKE, *Amsterdam. Het R.C. Maagdenhuus* [Het huizenbezit van deze instelling en het St. Elisabeth-gesticht] [De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst VIII.3.2], Den Haag 1980.
23. Het betreft de panden Herengracht 493 (1766), Herengracht 466 (1766), Herengracht 14 (1767), Herengracht 615 (1767) en Herengracht 109 (1770).
24. Over het Diaconiehuus: "Het Luthersche Diaconiehuus op de Nieuwe Keizersgracht", *Maandblad Amstelodamum*, XVI (1939), p.89. M.J. FUCHS, *Verzorgen en verplegen* [Luthers Diaconiehuus Nieuwe Keizersgracht 120 Amsterdam 1772-1967], Amsterdam 1967, p.17-32; E. van VRIJBERGHE de CONINGH, *Vijf Lutherse huizen en hun bouwkundige aspecten*, Amsterdam 1977, p.10-54; over het Hofje van Occo: H. WALINGS, *Amsterdamse Hofjes*, Amsterdam 1965, p.92-96; M.J. BIEMOND-KAM, "Het Gebouw van Barmhartigheid (1774-1974)", *Ons Amsterdam*, XXVI (1974), p.156-158.
25. Daarover Van SWIGCHEM, o.c.[22], p.159-167.
26. Daarover tot dusverre slechts kort J. CRAANDIJK, *De Haarlemse hofjes*, Haarlem 1904, p.93-100; G.H. KURTZ, *Haarlemse hofjes*, Haarlem 1972, p.135-139.
27. Daarover: E.B. M.LOTTMAN, "Jan Smit, een grote 18de-eeuwse Amsterdamse timmerbaas", *Bulletin van de K.N.O.B.*, LXXVII (1978), p.137-141.

Weeshuis-St. Jozefhuis gebouwd in 1773.

Kerkmeijer-de Regtstichting '95

Ook in het 1995 ontbrak het de Kerkmeijer-de Regtstichting niet aan verzoeken om subsidie. Keuzes moesten worden gemaakt en dat viel niet altijd mee. Het aantal meevallers op het gebied van de zorg om onze monumenten is helaas vrijwel nihil. Met stijgende droefenis leest men de aanvragen om een financiële bijdrage van alom eens gerespecteerde organisaties op het gebied van de monumentenzorg. Het is in wezen diep treurig dat een vereniging tot doel hebbend het behoud van architectonisch of historisch belangrijke oude gebouwen in Nederland overal moet bedelen om enige gelden bij elkaar te krijgen voor het uitvoeren van restauraties.

Sinds 3 januari 1918 zet Hendrik de Keyser zich met geestdrift in om de tekenen onzer oude bouwkunst te behouden. De dank voor al dit werk van een overheid die van hoog tot laag ons de weldaden van het cultuurhistorisch toerisme voorhoudt is meer dan beschamend! Een verzoek om financiële steun voor de restauratie van de Mariatoren, nu eigendom van 'Hendrick' kun je gewoon niet afwijzen. Maar wat stelt je bijdrage eigenlijk voor?

Datzelfde gevoel bekruipt je bij een verzoek van de Stichting de Hoornse Schouw, die zich inzet om enkele van onze varende monumenten te restaureren en vooral in bedrijf te houden.

Met genoeg verleende Kerkmeijer-de Regt steun voor de vervaardiging van een nieuwe mast en houten zwaarden ten behoeve van het te restaureren visserschip de Hn 1. Met een enorm stuk zelfwerkzaamheid bracht de Stichting de Hn 20 weer in de vaart. Ook nu zal het lukken met de andere schouw. Daar werk je graag aan mee. Het was een gouden dag toen we met de geheel herstelde Hn 20 mochten uitvaren. Het geeft jezelf ook moed om met het werk door te gaan. Dat doen anderen ook.

VVV Hoorn bezorgt ons al weer de eerste lustrumuitgave van het fotojaarboek, thans met kroniek van 'Hoorn Oh Ja', ervan overtuigd zijnde dat deze documentatie op termijn van groot belang is voor het vastleggen van een stukstadshistorie van alle dag, verleende onze Stichting gaarne een bijdrage aan de totstandkoming van deze uitgave.

Het Westfries Museum heeft met nadruk aandacht geschonken aan de rol van Kerkmeijer-de Regt ten bate van de collecties in eigendom of beheer zijnde van het Museum. Op de geanimeerde bijeenkomst bij de opening van de expositie 'Jan Huygen in de ton' droeg onze voorzitter, de heer A.G.M. Mok, het prachtige zilveren cabaret (dienblad) over aan wethouder Schaper, voorzitter van de Beheerscommissie. Het dienblad is geschonken bij de herdenking van de honderdste geboortedag van mevrouw C. Kerkmeijer-de Regt. Naast vele andere voorwerpen nam de laatste aankoop van Kerkmeijer-de Regt ten bate van het Museum een prominente plaats in. Dat betreft de aanschaf van een haardscherm, 19e eeuw, voorstellende onder meer de vroege zaagmolen op het Visserseiland te Hoorn.

Waar mogelijk werd zo hier en daar nog een subsidie verleend om restauratiewerk voltooid te krijgen. Dat kon dankzij diverse gaven, op zich niet groot, doch samen net weer de moeite waard om iets van monumentale waarde te behouden!

Lezers en lezeressen, zet dit voort en zegt het voort! Samenwerk maakt ons sterk. Een bijdrage op rek. ABN/AMRO 47.53.73.898, t.n.v. penningmeester Kerkmeijer-de Regtstichting Hoorn is een bijdrage aan ons Monumentenbehoud. Blijf niet buiten spel staan a.u.b.

*Albert de Graaf, secretaris
Kerkmeijer-de Regtstichting.*

Voorzitter A.G.M. Mok biedt het Westfries Museum het zilveren dienblad aan.

STADSBEELD

door W.L. van der Waal en A.G.F. van Weel

RESTAURATIES WIJZIGINGEN VERVAL

Mede met informatie vanuit de Gemeentelijke Monumentencommissie en andere instellingen waarin Oud Hoorn-bestuursleden zitting hebben:

1 december 1995

Achterrom 29

Bedrijfspan, oorspronkelijk uit 1770, in verval.

Appelhaven 26r

Tegenover nummer 26r, restaurant Bohemen, drijvend terras aangelegd. Experiment van één jaar (seizoen 1994) door de gemeente als geslaagd betiteld.

De Welstandscommissie voor de binnenstad van Hoorn adviseerde negatief m.b.t. het verlenen van een bouw-

vergunning. Oud Hoorn tekende protest aan.

B & W overwogen toestemming te verlenen voor de aanleg van een steiger met dezelfde omvang als het terras. "Een steiger is meer aan het water verwant en past beter in het historisch stadsbeeld". Oud Hoorn wacht de definitieve plannen af.

In mei 1995 duidelijkheid gevraagd omtrent de planvorming en de fasering van het besluitvormingsproces. Plantekeningen van steiger bieden voornamelijk weinig reden voor optimisme.

Bierkade 2

Voorgevel is gerestaureerd en geschilderd. De feestverlichting is verdwenen en de pakhuisaanduiding LONDEN is teruggebracht. Een aanwinst voor het stadsbeeld (zie foto).

Doelenplein

Noodlokale school zijn gesloopt. Er komen "tijdelijk" 80 parkeerplaatsen; gemeente wil de tijd nemen om er een hoogwaardig multifunctioneel plein van te maken. Voorzichtige plannen om poortjes aan te brengen in de gaten aan de Achterstraat en aan Onder de Boompjes.

Draafsingel

Monumentale beuk op terrein sportinstituut Frits van der Werff lijkt ten dode opgeschreven.

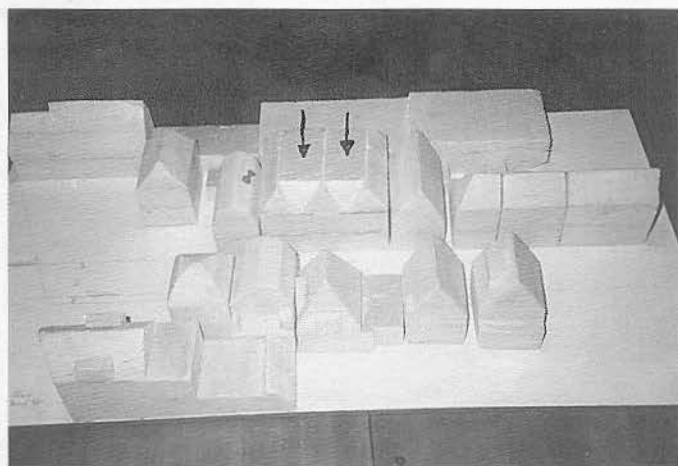
Drieboomlaan

Kapelletje van A.C. Bleys op r.k. begraafplaats in slechte staat van onderhoud. Oud Hoorn heeft parochiebestuur verzocht stappen te zetten die leiden tot spoedige restauratie.

Dubbele Buurt 15 (beeldbepalend)

Plan voor verbouw tot snackbar.

Bierkade 2

Duinsteeg: Maquette. Zie pag. 152

Duinsteeg 7 t/m 13

Plan tot bouw van twee woningen. Hoe verantwoord wordt dit gat opgevuld?

De gemeente is reeds tweemaal door de rechter "teruggefloten". De provisorische maquette (zie foto) toont de massiviteit van de beoogde nieuwbouw in deze kwetsbare woonstraat.

Gedempte Appelhaven 5

Plan voor herbouw woning.

Grote Havensteeg 5

Plan voor de bouw van een woning met een garage/berging.

Grote Noord 107 (beeldbepalend)

Plan voor het wijzigen van de winkelpui.

Grote Oost 2-4-6 (rijksmonumenten)

Bij het Waterschap leven verhuisplannen. Toekomstige bestemming van de panden onzeker. Oud Hoorn heeft blijk gegeven van grote ongerustheid en betwist de verhuisnoodzaak.

De verhuisplannen krijgen vastere vormen, volgens de pers van augustus.

Grote Oost 26/Appelhaven

Neo-gotische kapel in "achtertuin" verkeert in deplorabele toestand. Oud Hoorn maakt zich zorgen over de onzekere toekomst van de kapel.

Gemeente lijkt bereid de Stichting Beeldende Kunst de helpende hand te willen bieden bij de verwerving van de kapel.

Grote Oost 34 (rijksmonument)

Plan voor wijzigen achtergevel.

Grote Oost 73 (rijksmonument)

Plan voor woninguitbreiding.

Italiaanse Zeedijk 51

Kap door storm dakpanloos.

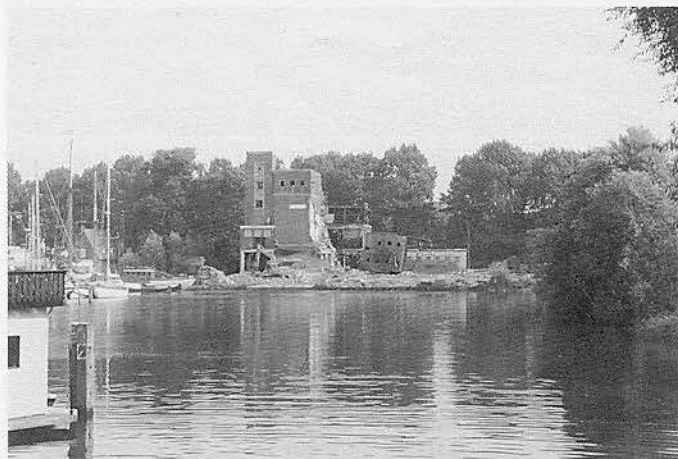
Italiaanse Zeedijk 122

Plan voor verbouw pand voor jongerenhuisvesting.

Julianapark

Er wordt door belanghebbenden (SOW-gemeenten) gediscussieerd over plannen omtrent andere functies in en bij het park n.a.v. Toeristisch Recreatief Actie Plan. Oud Hoorn volgt de ontwikkelingen nauwlettend.

Karperkuil

Twee stedenbouwkundige bureaus hebben plannen gepresenteerd voor het gehele gebied uitmondend in steeds één stedenbouwkundige opzet voor zowel het Latucoterrein als voor het gebied van de voormalige lichtmastenfabriek van Nederland Haarlem. De politiek opteert voor de visie van bureau Zandvoort; Oud Hoorn in aangepaste vorm eveneens. Opstallen voormalige lichtmastenfabriek gesloopt. Archeologisch bodemonderzoek is afgerond (zie elders in dit nummer). Oude veevoederfabriek in oktober gesloopt (zie foto).

Kerkplein 3/Pieterseliesteeg 6

Plan voor uitbreiding pand met horeca III-functie. Een herziening van het Globaal Bestemmingsplan is daarvoor nodig.

Kleine Noord

Herinrichtingsplan van de winkeliers dient zeker getoetst te worden aan de cultuurhistorische waarde van het straatbeeld. Oud Hoorn maakt zich bezorgd over de huidige plannen.

Kleine Oost 41 (rijksmonument)

Oosterpoort uit 1578. Windwijzer zit vast; kan niet wijzen.

Voor het natuursteen behoeft hoognodig een schilderbeurt.

De deuren in de poort hebben nieuwe rode kleur gekregen; veel discussie over kleurkeuze.

Koepoortsbrug

Keerwand staat enigszins bol. Restauratieplan om dit te verhelpen. Ook het metselwerk zal aangepakt worden.

Kruisstraat 2 en 4

Winkels samengevoegd.

Johan Messchaertstraat

Toestand bomen blijkt na tweede onderzoek matig tot slecht. Vooralsnog geen reden om bomen te verwijderen.

Munnickenveld

Ten behoeve van het veilig parkeren zijn lage hekwerkjes geplaatst; niet bepaald een verfraaiing van het ingetogen stadsbeeld ter plaatse.

Nieuwendam 1 (rijksmonument), 2 en 3 (beeldbepalend)

Voorzijden geschilderd en voorzien van naamborden met de oude namen:

KOOPMAN, DE LANDBOUW en DE NIJVERHEID (zie foto).

Nieuwland 8

Discotheek Kiss volledig uitgebrand na brandstichting. Ook de panden aan weerszijden hebben grote brand schade opgelopen. Oud Hoorn hoopt dat de architect, eer hij gaat ontwerpen, blz. 257 uit "HOORN, huizen, straten, mensen" openslaat (zie foto).

Nieuwsteeg/Lange Kerkstraat

Reconstructie winkelpassage Blauwe Steen aangekondigd. Oud Hoorn spreekt de wens uit dat zeker de entrees beter in het stadsbeeld gaan passen dan de huidige wit/blauwe opzet.

Nieuwsteeg/Nieuwstraat (rijksmonument)

Sint-Caeciliakapel uit 14e eeuw. Grote knaagkever gesignaleerd in kap. Bouwplan in voorbereiding.

Nieuwsteeg 12

Verbouw winkel, fraai roosterje boven etalage teruggebracht.

Nieuwsteeg 47-49 (beeldbepalend)

Winkels zijn samengevoegd.

Nieuwstraat/Wisselstraat

Poortje uit 1603; restauratie van de muren en het houten gewelf gewenst.

Nieuwstraat 23 (rijksmonument)

Oude Stadhuis uit 1631. Hout van kap ernstig aangetast door dennenscheerder, voorgevel op verschillende plaatsen gescheurd, voegwerk kapot, dakgoten lekken,

het ijzerwerk in de muren roest en de kozijnen zijn al jaren niet geschilderd. Vergeworderde plannen voor restauratie en functiewijzigingen o.m. stadswachten, parkeerwachten, archeologische dienst. Trouwen kan "tijdelijk" in het Westfries Museum.

Nieuwe Noord 67-69

Ontsierende luchtverversers aan buitenzijde aangebracht.

Noorderstraat 1

Twee zieke iepen van ongeveer een eeuw oud uit achtertuin verwijderd - zonder kapvergunning.

Oostereiland

B & W wijzen een aanlegsteiger voor de chartervaart af. Er wordt een hekwerk geplaatst rondom de penitentiaire inrichting teneinde de aanvoer van drugs en drank van buitenaf te voorkomen. Plan voor nieuwe toegangspoort.

Oude Doelenkade/Veermanskade

De voormalige ophaalbrug, Hogebrug genaamd, verkeert in zeer slechte staat: de onderbouw moet worden gerepareerd, de landhoofden bollen uit waardoor ze op het brugdek rusten; de bovenbouw is door roest aangetast. Plan voor bescheiden restauratie. Ophaalmogelijkheid zal niet hersteld worden: één van de argumenten waarom niet gekozen kan worden voor een flinke schuif als terras op de hoek Appelhaven/Korenmarkt. Een schuif kan na het hoogseizoen worden weggesleept.

Ramen 4 (rijksmonument)

Evangelisch-Lutherse kerk uit 1768. Restauratie van casco, kap en gewelf afgerond. Met uitvoering van schilderplannen van plafond interieur (Pruisisch blauw o.a.) is begin november gestart.

Ramen 31 (beeldbepalend)

Voormalige Doopsgezinde Kerk uit 1865. Vereniging Oud Hoorn heeft de gemeente verzocht dit pand op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. Monumentencommissie is accoord. Kerk is verbouwd. Poortje naast het pand is gesloopt. Stalen trap, deels achter glas, is ervoor in de plaats gekomen.

Roodsteen/Kerkplein

Door diverse belanghebbenden en door vereniging Oud Hoorn wordt bij de gemeente aangedrongen om te komen tot een plan voor een stijlvoller en schoner plein. Hierbij past zeker handhaving van de parkeerverboden. De tijdelijke(?) massieve paaltjes ter bescherming van het publiek op de sterk vergrote café-terrassen vormen zeker geen bijdrage tot een herinrichting in stijl. B & W hebben in de novembervergadering toegezegd dat het plein vóór de zomervakantie van 1996 heringericht zal zijn!

Vereniging Oud Hoorn pleit voor het terugbrengen van stoepen. Inmiddels zijn uiterst schuchter en voorlopig twee "terrasplannen" gepresenteerd: één pleingeoriënteerd plan en één gevelgeoriënteerd plan. Totaalvisie gevraagd!

Rode Steen 6 (rijksmonument)

Plan tot vestigen café (horeca III).

Rode Steen 12 (rijksmonument)

Plan tot wijzigen voorgevel restaurant.

Hoek Rode Steen/Grote Havensteeg (gemeentelijk monument)

Onverminderde groei van horeca-uitspanningen: het gemeentelijk monument groente- en fruitwinkel van K. Vos is verbouwd tot lunchroom. Er mag nu toch een café in komen (zie foto). Spandoeken "sieren" twee bovenpuien.

Rode Steen 14 (rijksmonument)

Door gemeente aangekocht om er opnieuw (tussen 1920 en 1957 ook al) een politiepост voor de binnenstad in onder te brengen.

Rode Steen 16 (rijksmonument)

Door gemeente aangekocht t.b.v. uitbreiding Westfries Museum. Verwerk met weinig gevoel voor historie; de toegangsdeuren in Lodewijk XVIe stijl zijn beschadigd en de kroonlijst heeft de verkeerde kleuren.

Stationsgebied

De gemeente heeft voor de noordzijde van het stationgebied drie modellen ontwikkeld. Centraal in elk model staan twee parkeergarages (een z.g. transferium). Verder kunnen er een bioscoop, kantoren, winkels, een discotheek en een nieuwe schouwburg gesitueerd worden. Zeer ambitieuze en dure planvoering.

Truydemanhof

De woningbouwvereniging - eigenaresse - wil de panden binnen 6 jaar slopen.

Slechte staat van onderhoud en tamelijk kleine woon-eenheden.

De monumentencommissie heeft gepleit om het hof in zijn geheel op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

Turfhaven

Muur van vleugel van voormalige Weeshuis is sterk aangetast.

Plannen van de Stichting Stadsherstel om op de plaats van de muur twee woningen te bouwen zijn klaar. Voor

de bouw moet toestemming van G.S. gevraagd worden in verband met geluidshinder van het verkeer van Onder de Boompjes.

Tevens bestaan er herinrichtingsplannen voor de Weeshuistuin.

Visserseiland

Plan voor nieuwbouw van 152 woningen in o.a. woontorens: één van 45-50 m. (afhankelijk van gekozen nulpunt) hoog en twee van 25 meter hoogte. Oud Hoorn pleitte voor nieuw bestemmingsplan en voor een volstrekt andere planopzet.

Vollerswaal

Sluis uit 1750 en ophaalbrug uit 1925 verkeren in zeer slechte staat.

B & W willen 2 miljoen op de restauratie bezuinigen door de fundering niet te vernieuwen en de sluisvloer niet te repareren. Men hoopt later met geld van het Waterschap West-Friesland deze onderdelen aan te pakken. Sluizen zullen na de beperkte restauratie weer open en dicht kunnen (zie foto).

Westerdijk 1

Bouwplan ingediend voor 2 bedrijfsruimten en 8 appartementen in het "gat aan de dijk. De Stichting Monumenten Oud Hoorn bezorgd over daling gebruiksgenot van haar pand aan Breed 12. Bezwaren inmiddels door B & W afgewezen.

Westerdijk

B & W zijn voorstander van de ontwikkeling van een multifunctioneel centrum op het terrein van het voormalige Witte Badhuis. Oud Hoorn wacht de verdere planvorming af. Het Museum van de Twintigste Eeuw heeft ondertussen, vanwege ruimtegebrek, belangstelling getoond voor de "oude" Parkschouwburg.

Zon 11 (rijksmonument)

17e-eeuws woonhuis (thans opslagruimte). In ernstige staat van verval.

De klanken van Het Carillon

door Albert de Graaf

Met de zo gewaardeerde hulp van de leden van de Vereniging Het Carillon Hoorn was het mogelijk ook in 1995 een aantrekkelijk concertprogramma samen te stellen. Beiaardiers van naam hebben ons imposante carillon van maar liefst 50 klokken onder handen en voeten genomen en hoe! Een enkele impressie noteren wij slechts. Henk Groeneweg, stadsbeiaardier van Delft bracht werken van Henry Purcell en Ludwig van Beethoven imposant tot klinken. Sjoerd Tammings, stadsbeiaardier te Goes liet ons bewogen de suite naar Gregoriaanse motieven van J. d'Hollander, gecomponeerd in 1979 horen. Zijn opleiding aan de Koninklijke Beiaardschool te Mechelen bracht de Vlaamse toets met nadruk aan. Zo maar weer een stukje eenheid met het oude Sint Jans Gasthuis, anno 1563, aan de voet van de toren. Buitengewoon opmerkelijk was het optreden van Max Bruinzeel, stadsbeiaardier te Meppel en vaste bespeler van de YMCA-beiaard te Jeruzalem. Zijn selecties uit Anatevka, o.a. Fidler on the roof, doch vooral die van de Beatlesong Yesterday, Obladi, Yellow Submarine dwongen zeer vele voorbijgaanden tot intensief luisteren en reacties van grote waardering. "Eigen" beiaardier Frits Reynaert liet zich niet onbetuigd. O Fortuna uit de Carmina Burana van Carl Orff leidde tot opmerkelijk klokkenspel, naast het vele andere werk dat Frits tijdens de wekelijkse bespelingen ten gehore brengt. Dat doet hij trouwens evenzeer hoog boven het stadsgevoel gezeten in de koepel van het paleis op de Dam te Amsterdam waar hij mede als vaste beiaardier werkzaam is.

Op de jaarvergadering in de Lutherse Kerk mocht voorzitter Jos Bakker een flink aantal belangstellenden wel-

kom heten. Na het huishoudelijk gedeelte volgde de eerste oereigen presentatie van de doorlopende diaseerie 'Klok en Toren'. Centaal stonden de Zuidertoren te Enkhuizen met het prachtige Hemony-carillon en de toren van de Ned. Herv. Kerk te Zwaag met een wel zeer merkwaardige klokophangconstructie. De heren Reynaert en Stumpel droegen zorg voor een deskundige en enthousiaste toelichting.

Met goedkeuring van de leden vond ook de instelling plaats van het Klokkenfonds. Wij streven er naar om op 26 mei 2000 in elk geval een klok aan ons carillon te kunnen toevoegen, ter ondersteuning van het dan 50-jarig bestaan van de Hoornse beiaard.

Als bestuur weten we het zeker: lid zijn van de Carillonvereniging is toch wat apart want het speelt zich letterlijk allemaal boven onze hoofden af. Willen we de klok echter blijvend laten klinken dan is versterking van ons ledenbestand zeer noodzakelijk. Voor slechts f 15,- bent u lid van het Carillon met alle klokkeklanken daaraan verbonden. Dat moet toch kunnen! Opgave bij Albert de Graaf, tel. 0229-216826.

STADSBEIAARDIERS VAN HOORN

In de jaren 1528 en 1541 is er alleen sprake van een beierman.

Ca. 1543 - 1553	Jacob Anthonisz.
1553 - 1568	Thonis Jansz.
1568 - 1600	Claes Gerritsz. Goster
1600 - 1612	Pieter Dirckz. van Purmerynde
1612 - 1619	Cornelis Helmbreker de Oude
1619 - 1625	Lucas van Lennick
1625 - 1645	Jacob Baers
1645 - 1662	Cornelis Helmbreker de Jonge
1662 - 1668	Barent Smit
1668 - 1670	Gerrit Warius
1670 - 1683	Gerard van der With
1684 - 1691	Cornelis van Neck
1691 - 1718	Dirck Luycasz. Spruyt
1718 - 1768	Juriaan Dirckz. Spruyt
1768 - 1771	George Frederik Richter
1771 - 1773	Michaël Körnlein
1773 - 18??	Johannes Wilhelmus Swarthoff
18?? - 1838	?

In 1838 verbrandde het carillon

1939 - 1943	Jan Doorn
1950 - 1957	Wim ter Burg
1957 - 1969	Ben van der Veen
1991 - heden	Frits Reynaert

Klok é 61 cm. 150 kg. Opschrift:

'In 1943 ging ik door de bezetter verloren

In 1948 werd ik door V.V.V. Hoorn herboren'.

Deze klok werd in 1946 door V.V.V. Hoorn geschonken aan de Carillonvereniging en in 1948 gegoten bij de fa. H.F.C.A.H. v. Bergen Jr. te Heiligerlee.

Het carillon werd op 26 augustus 1950 in gebruik genomen.

KENT U HOORN OOK ZO?

door Femke Uiterwijk

Merkwaardigheden en minder bekende aspecten van het historische Hoorn.

Op 16 oktober gaf de heer Meindert Stokroos op uitnodiging van onze vereniging een lezing over bouwmaterialen aan monumentale gebouwen en een onderdeel daarvan vormde het smeed- en gietijzer.

Gietijzer heeft minder treksterkte dan smeedijzer en onze 16e- en 17e-eeuwse muurijzers werden dan ook van smeedijzer gemaakt. In de tweede helft van de vorige eeuw werden er ook gietijzeren muurankers gebruikt. De ankers kregen dan een ronde vorm zodat de trekkrachten gelijk werden verdeeld. Met behulp van een moer werd de rozet dan vastgezet.

Ik citeer nu het boekje: 'Gietijzer in Nederland', dat Meindert Stokroos geschreven heeft: 'Smeedijzer en gietijzer zijn beide magnetisch... Gietijzer wordt bedekt met een egale roestbruine laag. Smeedijzer daarentegen roest vaak laagsgewijs waarbij deformatie optreedt: het gaat zwellen. Gietijzer is breukgevoelig en breekt af onder belasting. Smeedijzer is taai en zal gaan buigen.' Ik heb het bovenstaande voor u opgeschreven, omdat ik de lezing buitengewoon boeiend vond en dan te bedenken dat de vereniging voor zo'n voordracht maar twee gulden en vijftig cent vraagt!

Ik heb deze inleiding ook geschreven, omdat alle foto's in het laatste blad ijzeren straatmeubilair en versieringen lieten zien. En ze waren niet moeilijk te vinden, dacht ik zo.

Foto 1

Een gedeelte van het smeedijzeren hek voor de ingang van de Lutherse Kerk aan de Ramen. Op 2 juli 1769 werd de kerk ingewijd, maar een etsje uit die tijd van de voorkant van de kerk laat zien dat er toen nog geen hek voor stond.

Foto 2

De plant stond nog op de stoep bij het hek: Noorderstraat 22. Rik Singer en Rob Mantel weten nog te vertellen, dat in dit pand in 1909 alcoholhoudende drank werd verkocht, maar gelukkig heeft in 1912 de heer B.R. de Bruyn, directeur van het Rijkslandbouwproefstation (mooi woord om galgje mee te spelen!) zijn intrek in dit pand genomen.

Het hek is geplaatst op een hardstenen stoep en (voormalige) bouwkunstsconsisten weten dat een huis met een hardstenen stoep is gebouwd voor circa 1850.

Foto 3

Gedempte Turfhaven 62, 'Maison Willy', kunsthandel. Deze gevel heeft prachtige versieringen, vooral aan de winkelpui: kopjes, bladeren en nog veel meer. Eind negentiende eeuw! Een heel eigen stijl. Een aantal decoraties doet denken aan Renaissance-versieringen (ongeveer 1550-1650) en daarom spreekt men in het geval van deze gevel wel van Neo-rennaissance. In het begin van deze eeuw, zo schrijven Rik Singer en Rob Mantel, was er een dameshoedenzaak in dit pand gevestigd en

vervolgens hebben tot in de jaren dertig modistes hier hun werkzaamheden uitgeoefend. Wat modistes waren weet ik niet precies. Ik denk naaisters, coupeuses.

Foto 4

Grote Oost 43, Foreestenhuis.

Rik Singer: 'De kraan is te vinden ca. 25 cm boven de stoep in de rechterzuil met een granaatappel, naast de trap van het Foreestenhuis.' Ik weet niet hoe het met u is, maar in mijn fantasie zie ik iedere keer als ik voorbij die kraan loop een keurige 'meid' met schort een emmer onder die kraan zetten.

Ik krijg er gelukkig nooit natte voeten.

Foto 5

Veerenskade 6. Ja, de spiegeling in het venster heeft het verraden. Daarin was het bruggetje van de sluis duidelijk te zien. Zo'n huisbel is met z'n beslag een sieraad voor de gevel en wat het geluid betreft dat hij voortbrengt, buitengewoon vriendelijk door de klingelende bel die binnen hangt. In vroeger tijden hing er ook wel een ijzeren klopper aan de deur om je komst te melden.

In het vorige blad van september j.l. heb ik het adres vergeten te vermelden van foto 3, het pand met het Art-deco balkon. U kunt het vinden aan de Gouw op nummer 17 naast de schoenenwinkel. In de jaren twintig was in dit perceel ook een schoenenzaak gevestigd, vandaar dat er toen een rode laars buiten hing. Ook bij foto 5 vergat ik het adres neer te zetten: Nieuwendam 28, hoek Pompsteeg. Mevrouw M. van der Storm-Stumpel wees mij per brief op deze vergeten adressen. Ze wordt hartelijk bedankt voor haar aardige briefje.

Tien inzenders stuurden goede oplossingen in: J. Lakeman, Rob Mantel, Jacques Wester, J.C.Waard-Opmeer, Arnold en Tine de Wolff, Rik Singer, A. v.d. Kraats, J. Baart en M.C. Mes.

De gelukkige winnaar is geworden J. Baart. Ik hoop dat de verliezers toch besluiten door te gaan en misschien zijn er leden die bij het zien van de nieuwe opgaven denken: 'Kom laat ik eens op een rustige, winterse zondagochtend de puzzel op gaan lossen en na afloop een kopje koffie drinken in een etablissement aan de haven. Dat is pas ontspanning!

De nieuwe foto's:

Foto 1 en 2:

Toen de kastelen met hun kantelen verdrongen werden door de opkomende steden met een nieuwe adel, bouwde deze bovenlaag van de bevolking wel huizen met kasteelachtige voorgevels.

Hoogoprijzende gevels met kantelen langs de bovenkant. Het stelde echter niets voor, want achter die rand zat meestal niets. Het moest alleen indruk maken. Op huizen die aan het begin van deze eeuw gebouwd zijn, komt zo'n z.g. schermgevel weer terug. Maar waar?

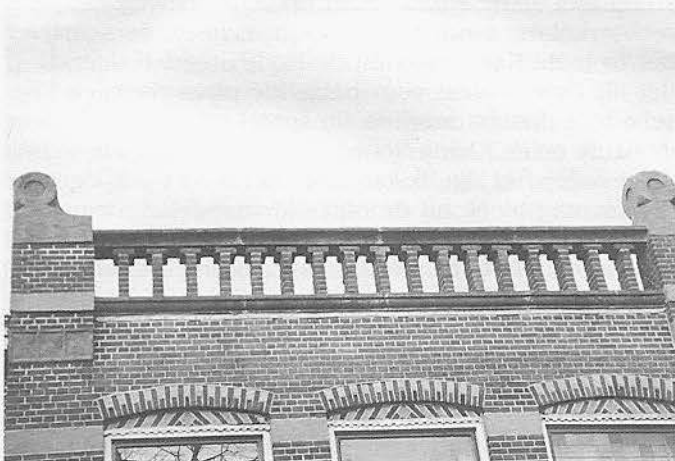

Foto 3:

In de bouwkunst is een mezzanino een halve verdieping onder de kroonlijst. Nu is hier geloof ik geen sprake van een halve zolderverdieping; het geheel hoort geloof ik bij het raam boven de kroonlijst. Waar is het en wie laat hier zijn licht over schijnen?

Foto 4:

Het huis dat bij dit portiek hoort, is gebouwd in 1911 en het heeft behalve deze tegeltjes ook mooie smeedijzeren hekken voor de ramen.

Foto 5:

In een ander gedeelte van de stad viel mijn oog op deze leuke windwijzer met het Hoornse hoorntje erin, compleet met strik.

Ik voelde me niet in de zevende hemel, maar liep wel iets hoger dan normaal.

Oplossingen graag voor 1 maart 1996 naar Femke Uiterwijk, Grote Oost 98-100, 1621 BZ Hoorn. Er ligt weer een boekenbon klaar voor de gelukkige winnaar. Veel succes!

MEN VRAAGT ONS

door H.W. Saaltink

Twee nieuwe inzendingen en een groot aantal brieven en telefoontjes van lezers die zichzelf herkenden op eerder geplaatste foto's. Wij zijn blij, dat de belangstelling voor deze rubriek blijft, ja, dat ze zelfs toeneemt. Het is voor de redactie een van de weinige bewijzen dat het blad ook werkelijk gelezen wordt. We hopen nog een poosje op deze manier voort te kunnen gaan.

Reacties en foto's

Aanvullende informatie over foto's in vorige nummers ontving ik van de dames J.A. Chün-Selie te Bennebroek, Ciel Lampe-Visser te Hoorn, A. Nauta-Over de Linden uit de Schepenen en van J.A. Rozendaal-Kramer in Uitgeest. Voorts van de heren Hedde (Ted) Bakker uit De Wieken, J. van Duyn van het Dal, R.C. Hemmer jr te Amstelveen, F.J.M. Otten te Heemstede, L. Roodzant van de Koepoortsweg en Jaap Zuiker van de Tweeboomlaan. Van de heer Dick Dell te Bloemendaal kreeg ik een groepsportret van de laatste klas van Normaalschool in Hoorn uit 1919 en de heer P.J. Schermer uit de J.D. Polstraat stuurde me een opname van het junioren A elftal van de voetbalclub *Always Forward* uit 1930. Alle inzenders hartelijk dank.

Familie Otten en gemengde kritiek

De heer Otten gaf nog een aantal interessante bijzonderheden bij de opname van de familie Otten op p. 122 van het september-nummer. De informant is een zoon van Frans, tweede van links op de foto. Hij vertelde, dat de opname nog werd belicht op ouderwets degelijke wijze, namelijk door het ontsteken van magnesium. De foto is niet gemaakt in 1910, maar in 1909 in de voorkamer van Breed 6. Maria, de zevende van links, heette in het dagelijks leven Riet en Anna, geheel rechts, naast de kachel werd Ankie genoemd. De roepnaam van de nog niet geboren Joseph Marie was Joop. Maria (Riet) is niet geboren 31-07-1895, maar 30-07-1895. Jeanne is overleden in Tilburg 15-12-1989. Wilhelmina (Mien) is niet geboren 25-09-1897 maar 22-09-1897. Zij overleed te Burgess Hill (Sussex) in Engeland. Wim overleed op 14-07-1970. Jan overleed niet op 13-08-1986, maar op dezelfde datum in 1979. Anna (Ankie) verwisselde het tijdelijke met eeuwige op 16-08-1993. Joseph Marie (Joop) werd niet geboren op 20-12-1910, maar op 12-11-1909. De vader van dit grote gezin, volgde in 1903 de in dat jaar overleden B.G. Brom op als hoofdonderwijzer van de parochieschool aan de Ramen. Hij ging in 1920 vervroegd met pensioen en verruilde Hoorn als woonplaats voor Bergen (NH). Zoon Frans, de enige nog levende persoon van dit gezin was niet tot 1971 journalist, maar tot 1959 en wel bij het Noordhollands Dagblad. Het laatst werkte hij als chef redacteur op het kantoor in Alkmaar van dit nieuwsblad.

De heer Roodzant bevestigt de mededeling dat het gezin in 1920 Hoorn verliet. Hij heeft de jongste zoon Joseph (Joop) persoonlijk gekend en omschrijft het pand

op Koepoortsweg 39 als een fraai herenhuis, dat omstreeks 1960 werd afgebroken ten behoeve van de uitbreiding van het oude St. Jans Gasthuis.

Als nauwkeurige lezer geeft hij nog een aantal kritische opmerkingen ten beste over diverse artikelen in het laatste nummer. Het stoomgemaal op de foto van p. 98 stond niet op de Molen- maar op de Holenweg. Op p. 99 rechterkolom, einde tweede alinea, heeft de schrijver het over de Kaasmarkt bij de Rode Steen. R. merkt op dat dit twee namen voor hetzelfde plein zijn. Een logische fout dus. In dezelfde zin spreekt de schrijver over *de Grote en de Kleine Noord*. Dit moet volgens R. in beide gevallen *het* zijn. Ik kan hem hierin niet gelijk geven. Bij navraag bleek bij de officiële vaststelling van deze straatnamen door de gemeenteraad het lidwoord niet te zijn genoemd. Het Hoornse spraakgebruik kent beide vormen, hoewel *het* overweegt. Volgens Van Dale is het *de noord* als het woord niet de windrichting aangeeft: *de schepen varen om de noord*.

Het voetbalelftal op blz. 121 is het kampioenselftal uit 1910 van *Sport*, dat in dat jaar naar de Nederlandsche Voetbalbond promoveerde. Achterste rij v.l.n.r. A. van Duin, D. Bakker en G.V. Eyken. Middelste rij, P. Bakker, G.F. Israël en J. de Waal. Voortse rij B.G. Kernkamp, Joh. Wolbers, G.J.A. Heino, J. de Boer en D.J. Reek. Deze gegevens komen uit W. Back jr. en L. Roodzant, *70 jaar geel-zwart op de groene velden*.

Foekie Amerika en kaaskopers

Het uitstapje met de diaconiebejaarden (jrg. 16, p. 144) blijft de gemoederen bezig houden. En het gaat dan vooral om het vrouwtje geheel links, die volgens een eerdere mededeling van mevrouw Chün Foekie "Amerika" heette, omdat ze een verdwenen geliefde over de oceaan naar Amerika achterna reisde. (huidige jrg. p. 41). Mevrouw Machielsens-Tromp had zo haar bedenkingen tegen het verhaal over de Amerika reis. Ze achtte Foekie, die in werkelijkheid Antje van Dijk heette, daartoe niet in staat (jrg. 17, p. 79). Mevrouw Chün werd door deze opmerking opnieuw aan het zoeken gezet en zij vond tussen haar genealogische aantekeningen de vermelding van ene Anthonia van Dijk, geboren 22-04-1855 te Hoorn als dochter van Arie van Dijk en Foekjen Douwes Mensinga. Antje overleed ongehuwd te Hoorn op 15-08-1938. Toch een gemiste bruidegom in Amerika? De familietraditie heeft het, vreemd genoeg, over een Anna Mensinga. Het lijkt me beter om hiermee dit onderwerp te beëindigen, tenzij er nieuwe foto's te voorschijn komen. Wie nadere informatie kan verschaffen over Hoornse emigratie naar de Verenigde Staten, kan contact opnemen met de redactie. Misschien zit er nog een aardig onderwerp in voor een roman.

De heer R.C. Hemmer jr. uit Amstelveen gaf zelf nog enige aanvulling op de foto waarop zijn grootvader, C. Hemmer, te zien is op een uitstapje naar Muiderberg (huidige jrg., p. 121). Bij de eigenaar van de foto, de vader van de inzender, zijn geen herinneringen aan de afgebeelde personen bewaard gebleven, met uitzondering van de heer Van Riel, kaaskoper in Alkmaar, die op de hoek van de Vismarkt en de Havensteeg woonde.

Maar waar deze heer op de foto staat, is niet meer bekend.

Visrokers en Van Berkel klasje

Jaap Zuiker en J. van Duyn gaven me de namen van de mensen op de foto van de visrokerij van Van den Berg (huidige jrg p. 123). De onbekende jongen, vierde van links op de achterste rij, is volgens hen beiden Gerard van den Berg. Volgens Zuiker vorig jaar overleden. De man geheel rechts op de achterste rij is Jok(?) de Best, een visser, die als bijnaam de Spoorman had. Zuiker is verschillende malen met hem de zee op geweest. Over de derde van links op de voorste rij verschillen de meningen. Volgens Van Duyn Klaas Sas, volgens Zuiker was het Jaap Hoek, die op de Haai woonde. De deskundigen mogen oordelen, wie gelijk heeft.

Het Van Berkel klasje op p. 120 van het laatste nummer leverde drie brieven op van leerlingen, Hedde (Ted) Bakker, Atie Over de Linden en Ciel Visser. Met elkaar gaven ze alle namen. Ik geef ze U nog een keer te beginnen bij de rechter rij, van voor naar achter, het linker kind eerst. Linker rij: 1. Atie Over de Linden (inzendster). 2. Stien de Waal. Middelste rij: 1. Piet Rijswijk. 2. Lida van Berkel, dochter van het hoofd van de school, en Ank Back. 3. Nel Herling en Ida Brouwer. 4. Aukje Reitsma en Coba Griffioen (Bakker) of Paula Verdoes (Nauta-O.d.L.) of Paula Doesburg (Lampe-Visser). 5. Thea Zuidweg en Ineke Pruijboom. 6. Loes (de) Haas en Ankie of Alie (de) Roos. 7. Jan van der Woude en

Martien de Heer. Achterste rij 1. Jan Zomerdijk en Wim Okx. 2. Jim Woestenburg (inzender) en Jan Bos. 3. Jo of Joop (N.O.) of Alex (L.V.) Knip en Henk Menke. 4. Hedde Bakker (inzender) en Wim Erkelens of Erkens (B.) of Erkeles (L.V.). De naam Erkelens is een in Hoorn voorkomende naam, de andere niet. 5. Frans Vingerhoed en Louis Oerlemans. 6. Piet Roos

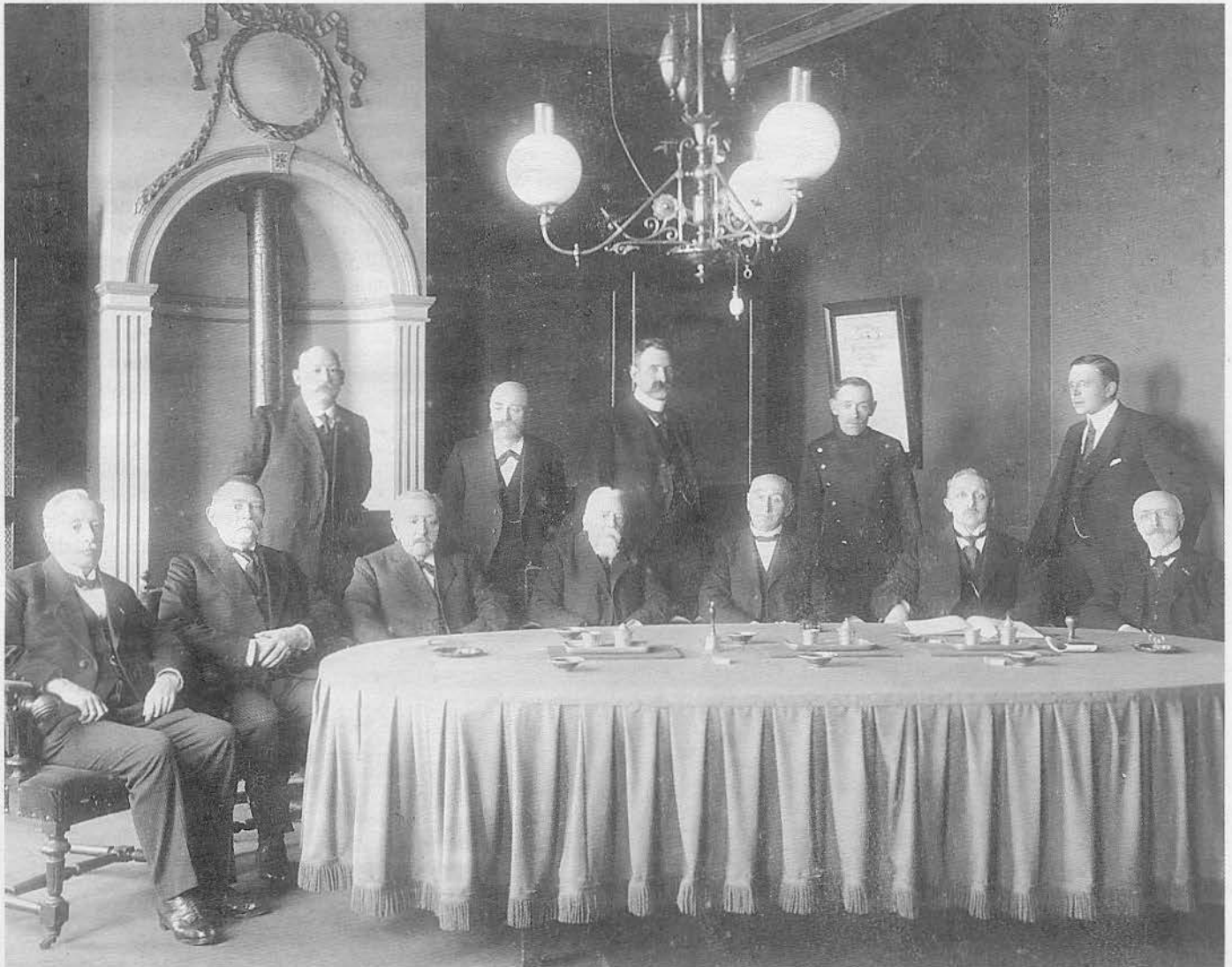
Staande langs de achterwand v.l.n.r. 1. Jaap Koopen of Koopmans (L.V.), 2. Alle (O.G., N.O.) of Ale (L.V.) Oortman Gerlings, 3. Van der Woude (Woestenburg), 3. Klaas (B.) of Arie (N.O., L.V.) Molenaar, 4. Cilia Visser (inzendster), 5. Sicco Hiemstra, 6. Chris Nannings, 7. Dik (B., N.O.) of Jan (L.V.) Peters, 8. Elly (N.O.) of Bep Rooseboom de Vries (B., N.O.) of Rozeboom (L.V.), 10. Klaas Duursma, 11. Jan Meppe, 12. Rinze den Hollander, 13. Paul (B. en L.V.) of Piet (N.O.) de Vries en 14. Trientje (N.O.) of Jet (L.V.) Dudink.

De opname is gemaakt in 1936/37 en niet in 1938/39, zoals de vorige maal werd meegedeeld. Mevrouw Lampe-Visser schreef me, dat Alie de Roos schrijfster van streekromans is geworden. Jan Bos was een bekende voetballer in zijn tijd. Hij begon bij "Sport" dat hij later voor "Hollandia" verwisselde. Na zijn voetbalcarrière had hij een sportwinkel in de Nieuwsteeg naast Kieft. Hij is nu overleden. Verdere bijzonderheden kan ongetwijfeld de heer Roodzant ons leveren.

Bevrijding Gedempte Turfhaven

Van Mevrouw Rozendaal-Kramer kreeg ik nog een brief

Foto 1. Elf heren en een bode. (Zie pag. 160).

met namen van mensen die op de Gedempte Turfhaven de bevrijding aan het vieren zijn (p. 80 en 81 van de huidige jaargang). Zij verstuurde de brief op 21 augustus, maar door een mij onbekende oorzaak kwam het epistel pas enkele dagen voor de laatste redactievergadering in mijn bezit. Mijn excuses voor de slordigheid binnen onze redactie.

Mevrouw Rozendaal is een dochter van de eigenaar van het taxibedrijf op Gedempte Turfhaven 22 en kent de buurt uitstekend. Haar opgaven komen vrijwel met die van de anderen¹. Ik geef toch nog haar lijst, omdat zij de beroepen van de mensen vermeld. Op de foto van p. 80 van deze jaargang zien we boven iedereen uit de als clown verklede manufacturier Lunter (volgens de anderen Lunters), dan v.l.n.r. Hendriks van de viswinkel, tandarts Loots, Schulte (moet zijn Schuld) van de speelgoedzaak, bankdirecteur Back, kolenhandelaar Ligthart, Kloet² die een kledingzaak had, Wessemius van het expeditiebedrijf, bierhandelaar Mooy. Ook zij slaat de man met het 'halve gezicht' over. Dan komen haar vader, Kramer, en slager Keet. Op de middenrij in het midden de zoon van Schuld. De namen van de jongens daarvoor zijn hetzelfde als bij de anderen.

Op de foto van p. 81 zien we groenteboer Bloem, bakker Verberne, expeditie Wessemius, slager Keet, Welkers uit de galanteriehandel, Schuld van de speelgoedzaak, Ooievaar, mevr. Snijders uit de smederij, mevr. Roos uit de manufacturenzaak, mevr. Ruiter van de kaashandel, bloemist Jansen (de anderen noemen haar Jans), haar moeder, mevr. Kramer, tandarts Loos, manufacturier Laan, scharensliiep Semler, drogist Conijn, de zoon Jan van de expeditie Wessemius, de pedicure Gees Ooievaar, mevr. Wessemius, mevr. Hoogkarspel uit de sigarenwinkel, de bankiersvrouw, mevr. Back en de manufacturier Lunter wederom als clown.

Elf heren en timmerfabriek

De eerste nieuwe foto die ik dit keer plaats (foto 1), is ingezonden door heer Dick Dell te Bloemendaal. Dit

Foto 2. Personeel timmerfabriek in 1920.

Foto 3. Personeel timmerfabriek voor 1914.

groepsportret zal in het begin van deze eeuw gemaakt zijn. Elf heren en een bode achter een tafel met een kleed dat niet anders dan vaalgroen kan zijn. Op de tafel tinnen inktstellen - men zou bijna gaan denken, dat men in die tijd de officiële stukken nog met de ganzeveer schreef - een vloeiblok en asbakjes. Gasverlichting, kolenkachel. Waarschijnlijk de kamer in het oude stadhuis aan de Nieuwsteeg, gelegen tussen de ingangshal en de z.g. Kapiteinskamer. De heer geheel rechts met kaal hoofd en een puntbaard, die de zorg van een uitstekende kapper verraadt, is de toenmalige burgemeester De Jongh. We hebben alle namen op één na. De Jongh, Van de Berg, Holzmuller (Jeraar H.B.S.), Holman, tweemaal Kroon (kaashandelaren), Bast (gemeentesecretaris), Booy, Houwing en Idzinga. Van onze lezers wie wie is en wie er nog ontbreekt

De tweede foto, gemaakt in 1920, toont een deel van het personeel van de timmerfabriek van Beek tussen de Leliestraat en de Gedempte Turfhaven. Ik ontving hem van de heer Baart³. De fotograaf stond voor het bedrijf - niet duidelijk is, of dit de Leliestraat-zijde of de Turfhaven-zijde was - daar waar het kantoor was en waar vaak

de aangevoerde boomstammen lagen. De inzonder staat op deze plaat als kleine jongen, geheel links op de achterste rij, naast zijn vader. We zien dan op de achterste rij v.l.n.r. 2 Baart sr, 3 Slevert, 4 Koning. Tweede rij: 1 Midde-link, 3 Stammes. Derde rij, zittend op de grond: 1 Charl Pieters, 3 Meurs, 4 Van der Meulen, 5 Heertjes. Dit is niet het hele personeelsbestand. Graag de ontbrekende namen.

De volgende opname (foto 3) is een iets oudere met personeelsleden van hetzelfde bedrijf. Deze foto moet ongeveer op dezelfde plaats genomen zijn als vorige te oordelen naar de op de grond liggende boomstammen en het raam van het kantoor. Links de deur

Foto 4. Eindexamenklas katholieke Mulo B in 1926.

van het kantoor, rechts de deur van de werkplaats. De foto is van voor 1914, want toen werd het bedrijf overgenomen door Van Eerde en op de deur links staat J. en A. Beek. De enige bekende figuur is de man op de middelste rij met de sigaar in de hand, Jacob Bakker, de vader van de inzender.

Eindexamenkandidaten en Van Berkel klasje

Foto 4 komt uit de verzameling van mevrouw Van der Storm-Stumpel. Alle namen zijn bekend. Het is de eindexamen-klas van de katholieke MULO B in 1926. Op de achterste rij v.l.n.r. Lou Mooy, Magda Stumpel, Gertrude

Foto 6. Mensen van palingrokerij Van de Berg aan het werk.

Foto 5. Van Berkel-klas in 1940.

Schermer en Cor Sijm. Op de voorste rij Carolien Vuijten, Martha Laan, Willy van IJzendoorn.

Wij blijven bij het onderwijs en geven als 5e foto nog een Van Berkel-klasje. Deze komt evenals de Van Berkel opname in het vorige nummer van de heer Woestenburg. Deze geeft bij deze foto geen namen, maar zegt, dat het om dezelfde klas als op deze vorige foto, alleen is deze genomen in 1940. Ik zelf kom er niet uit, maar voor de insiders is het natuurlijk een peuleschil. Graag de namen.

Palingrokerij en drumband

Uit de grote verzameling van mevrouw Van de Berg-Blokdijk van het West komen de foto's 6 en 7. Ook deze keer is het onderwerp de palingrokerij van Van de Berg op het Visserseiland. Op foto 6 vijf mannen rondom een berg paling waarmee iets gedaan wordt. Er moeten lezers zijn die meer van dit bedrijf op de hoogte zijn om me te kunnen vertellen, wat hier aan de hand is. Ook had ik graag de namen.

Foto 7 is zo te zien gemaakt naar aanleiding van een feestelijke gebeurtenis. Misschien was dat de ingebruikneming van de bestelauto op de achtergrond. We zien van rechts naar links voor de auto 1. onbekende dame met onbekend kind, 2. opoe Van de Berg, 3. Jaap Wolda, daarvoor met gebloemde schort Annie Groot, 4. met

hand in de zij Jan van de Berg, 5 oudere man met zwarte trui Hein Selie, 6. jongere man met zwarte trui onbekend, 7 met wit overhemd en witte kuif Doebe Blokdijk, 8. met hand in de zij en zwarte trui Piet van de Berg, 9. half achter de volgende met pet een onbekende, 10 geheel links Bolle van de Berg. De twee rijen daarvoor zijn geheel onbekend. Ik wacht op de namen van de onbekenden op de beide foto's en zou graag willen weten, wanneer ze gemaakt zijn.

Foto 7. Vishandel en patingrokerij Van de Berg met personeel en bestelauto.

Tenslotte de achtste en laatste foto met de jeugddrumband op de Rode Steen. Hij stamt waarschijnlijk uit de jaren vlak na de oorlog, toen dit soort verenigingen na een lange periode van gedwongen zwijgen als paddestoelen uit de grond schoten. Van geen van de muzikanten is de naam bekend, ook niet van de leidster in het midden. Aan U het antwoord.

1. Zie de lijst op p. 119 in het vorige nummer.
2. De andere lijst noemt deze heer Willenborg
3. Zie over de timmerfabriek van Beek ook p. 43 en 79 van deze jaargang.

Foto 8. Hoornse jeugddrumband.

Inhoudsopgave 1995

Vereniging

P.M. Huisman	Verslag voorjaarsledenvergadering	53
P.M. Huisman	Verslag najaarsledenvergadering	134
H. Lansdaal	Rudi Kleintjes, nieuw bestuurslid	136
W.L. v.d. Waal	Jaarcijfers 1993	38
A.G.F. v. Weel	Bestuursmededelingen	9, 50, 92, 132
P.M. Huisman/A.G.F. v. Weel	Jaarverslag 1994	16
A.G.F. v. Weel	Reactie bestuur Visserseiland	87

Algemeen

A. de Graaf	Verslag Kerkmeijer- de Regtstichting	150
A. de Graaf	Verslag ver. Het Carillon	155
A. de Graaf	Restauratie Lutherse en Koepelkerk	31
L. Hoogeveen	Recensie 'Het Huiszittende Armen-Weeshuis	15, 52
H. Lansdaal	Erelidmaatschap Lamers en v.d.Knaap	127
H. Lansdaal	OH pleit voor eerbetoon verzetsvrouwen	47
P. Rosenberg	Restauratie Mariatoren	68
H.W. Saaltink	Recensie Hoorn oh ja	15
H.W. Saaltink	Recensie' Hoorn bezet en bevrijd'	60
H.W. Saaltink	Haardscherm aanwinst Westfries Museum	66
H.W. Saaltink	Recensie 'Als het geweld comt..'	107
W.L. v.d. Waal	Het Dirk Visserfonds	77
A.G.F. v. Weel	Recensie Land- en tuinbouwver. West-Friesland	116
Geachte redactie;	Lezers schrijven	70, 106, 139
Stichting Regionale Geschiedbeoefening:	Cursussen	105

Stadsbeeld

G. Hartog	Gerestaureerde woningen Ged. Appelhaven	29
L. Hoogeveen	Restauratie gebouwtje begraafplaats Keern	64
H. Lansdaal	Woningen Jeudje	139
J.P.N. Luiten	Telmerken in 'Het Pakhuis'	61
W.L. v.d. Waal/A.G.F. v. Weel	Stadsbeeld enz.	34, 74, 109, 151
A.G.F. v. Weel	Nieuwbouwplannen Visserseiland	12
F. Uiterwijk	Kent u Hoorn ook zo?	32, 72, 117, 156
F. Uiterwijk	Hoe Hoorn veranderde	44, 84, 124, 164

Stadsgeschiedenis

Th. H. v.d. Dunk	Bouwkunst eind 18e eeuw in Hoorn	146
H. Lansdaal	Gr. Oost 6: Duitsers voor, onderduikers achter	3
H. Lansdaal	Aaf en Dieuw, redders van mensen	6
H. Lansdaal	Jaap Laan en Loekie, het verzet in Hoorn	48
H. Lansdaal	Wim Bongers over Joodse onderduikers	94
H.W. Saaltink	Bedaarde Hoornse Revolutie	21, 56, 100.
H.W. Saaltink	Men vraagt ons	40, 79, 119, 158
F. Uiterwijk	Verdwenen hotels uit binnenstad	69
F. Uiterwijk	Opgraving Karperkuil	113
F. Uiterwijk	Ged.Turfhaven 42, drogisterij Groot	144
A.G.F. v. Weel	Hoorn en Prov.monumenten inventarisatie-project	11, 71, 98, 140
A. v. Zoonen	De Hoornse kermis	137

Hoe Hoorn veranderde

door Femke Uiterwijk

Bij foto 1

Foto in januari 1960 genomen vanaf het voormalige gasfabriekterrein richting Onder de Boompjes. Rechts ziet u een gedeelte van het Jeudje dat nu parkeerplaats is, maar in 1960 had de firma Hagen daar nog bouwmaterialen liggen. Die werden daar toen nog door schepen gelost. Het hoge gebouw rechts maakte voor de oorlog en even erna onderdeel uit van de melkfabriek 'HORNA'. Na die tijd werd het pand gebruikt voor allerlei doeleinden., zoals opslag van tapijten.

Bij foto 2

Het Keern, zoals het er in september 1958 uitzag, gezien vanaf de huizen richting Provinciale weg. Aan de overkant bevond zich toen nog de ingang van de algemene Begraafplaats. Deze ingang en de boerderij rechts onder de bomen zijn in de jaren zestig gesloopt om ruimte te krijgen voor het verbreden van de weg en de aanleg van het Dampten. Ook het huis links is toen afgebroken en de bomen. De bomen, waarachter de spoorwegovergang ligt, moesten er ook aan geloven. De ingang voor de begraafplaats is in die jaren verplaatst naar de hoek van het Dampten.

Foto's collectie Scherpenhuyzen.